

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

*Αναπληρωτής Καθηγητής
του Παν/μίου Αθηνών*

**Μαρία Γαλάνη-Δράκου, Φιλολόγος
Βασίλική Καμπουρέλλη, Φιλολόγος
Ευαγγελία Λουτριάνακη, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Ιωάννης Πετρόπουλος,

Αναπληρ. Καθηγητής

του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης

Χρίστος Κυριαζόπουλος,

Σχολ. Σύμβουλος

Γεωργία Κατσαγάνη –

Γιαννακοπούλου, Φιλολόγος

Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Δημήτριος Καλανδράνης,

Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπυρίδων Καράμπαλης, Φιλόλογος

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ**

**Σωτήριος Γκλαβάς, Μόνιμος
Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτούτου**

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

**Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα
του ναού του Διός στην Ολυμπία,
Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)**

**ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

***Ομάδα Εργασίας*
Αποφ. 16158/6-11-06 και
*75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ***

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Αμφιλόχιος Παπαθωμάς
Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη
Ευαγγελία Λουτριανάκη**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ελληνικά Γράμματα

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

**Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
Τόμος 2ος**

Ενότητα 5

**Ελ Γκρέκο, Ο Άγιος
Μαρτίνος και ο
ζητιάνος (Μουσείο
Πράδο, Μαδρίτη)**

Η ελεημοσύνη βασίλισσα των αρετών

Α. Κείμενο Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος (περ. 354– 407 μ.Χ.), επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, οικουμενικός διδάσκαλος και άγιος της Χριστιανικής Εκκλησίας, προσπάθησε να καταπολεμήσει την αδικία και τη

**διαφθορά, να δώσει κουράγιο σε
κάθε ανίσχυρο και να αντιμετωπίσει
τις αιρέσεις. Οραματιζόταν την επά-
νοδο των πιστών στην απλότητα
και την καθαρότητα της πρώτης
χριστιανικής εποχής. Βαθύς ανατό-
μος της ανθρώπινης ψυχής, πολέ-
μησε κάθε κακό με τη ρητορική του
δεινότητα. Ο ίδιος έκανε πράξη τα
κηρύγματά του μοιράζοντας όλα τα
υπάρχοντά του σε όσους είχαν ανά-
γκη και υπερασπιζόμενος τους αδυ-
νάτους από τις αυθαιρεσίες των
ισχυρών. Τις ομιλίες του παρακο-
λουθούσαν πλήθη κόσμου. Στο
απόσπασμα που θα μελετήσετε
επισημαίνει την ανάγκη να είμαστε
ελεήμονες.**

**Αγαπητοί, μή γινώμεθα τῶν
ἄλόγων θηριωδέστεροι. Ἐκείνοις
πάντα κοινὰ καὶ οὐδέν τοῦ ἄλλου**

πλέον ἔχει· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν,
θηρίου γίνῃ χαλεπώτερος, μυρίων
πενήτων τροφᾶς μιᾷ κατακλείων
οἰκία. Καίτοι γε οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν
μόνη κοινή, ἀλλὰ καὶ ἕτερα
πλείονα· οὐρανός κοινός καὶ ἥλιος
καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες καὶ ἀήρ
καὶ θάλασσα καὶ γῆ καὶ ζωὴ καὶ
τελευτὴ καὶ γῆρας καὶ νόσος καὶ
ὑγεία καὶ χρεια τροφῆς καὶ
ἐνδυμάτων. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον
τοὺς ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας
ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως
εἶναι πλεονέκτας, καὶ τὴν αὐτὴν
μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν; Ὁ γὰρ
θάνατος τῆς μὲν ἀπολαύσεως
ἀπάγει, πρὸς δὲ τὰς εὐθύνας ἄγει.
Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, πολλῇ
χρησώμεθα τῇ ελεημοσύνῃ. Αὕτη
γὰρ ἐστὶν ἡ βασίλισσα τῶν
ἀρετῶν, ἢ καὶ ἐξαιρήσεται ἡμᾶς

τῆς τιμωρίας. Τὰ περιττὰ δὴ ποιήσωμεν χρήσιμα, τὸν πολὺν προέμενοι πλοῦτον, καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, κὰν μυρία ὦμεν πεπλημμεληκότες, ὁ Θεὸς μεταδώσει συγγνώμης ἡμῖν.

Ἰωάννης Χρυσόστομος, Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Προφήτου Δαυΐδ, PG 55, 517-518 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

τῶν ἀλόγων (επιθ. ὁ / ἡ ἄλογος, τὸ ἄλογον) θηριωδέστεροι (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ / ἡ θηριώδης, τὸ θηριώδες) = αγριότεροι (πβ. ν.ε.: θηριωδία) ἀπὸ τὰ ζῶα

οὐδὲν τοῦ ἄλλου πλέον (συγκρ. βαθμ. επιθ. ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ) ἔχει = κανένα δεν ἔχει

περισσότερα (πβ. ν.ε.: πλεονεξία)
από τα άλλα

ἄνθρωπος ὧν = αν και είσαι
άνθρωπος

χαλεπός, χαλεπή, χαλεπόν =
δύσκολος, σκληρός, άσπλαχνος
(πβ. ν.ε.: χαλεποί καιροί)

μυρίων (επίθ. οί μυρίοι, αί μυρίαί,
τά μυρία) πενήτων (επίθ. ό/ή
πένης) τροφάς μιᾷ κατακλείων
οἰκία = κλείνοντας ερμητικά σε ένα
σπίτι όσα τρόφιμα θα αρκούσαν για
να θρέψουν αμέτρητους φτωχούς
καίτοι (αντιθ. σύνδ.) γε = και
βέβαια

ἕτερα (αόρ. επιμερ. αντων. ἕτερος,
ἕτέρα, ἕτερον) πλείονα = ἄλλα
(πβ. ν.ε.: ετερώνυμα κλάσματα)
περισσότερα (πβ. ν.ε.: πλειοψηφία,
πλειονότητα, πλεονασμός)

ἡ τελευτή = το τέλος, ο θάνατος

ἡ χρεία = η ανάγκη (πβ. ν.ε.:
χρειάζομαι, αχρείαστος)

**οὐκ ἄτοπον (ἔστι) [απρόσ.
έκφραση]** = δεν είναι παράλογο
(πβ. ν.ε.: ατόπημα)

οἱ ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας
(μτχ. ενεστ. ρ. **κοινωνέω, κοινωνῶ**)

ἀλλήλοις = αυτοί που μοιράζονται
(πβ. ν.ε.: κοινωνία, κοινωνικός)

τόσα πολλά μεταξύ τους

ἐν τοῖς χρήμασιν (ουσ. τό **χρήμα**)
= στα χρήματα

τῆς ἀπολαύσεως ἀπάγει = απομα-
κρύνει (πβ. ν.ε.: απαγωγή, απαγω-
γέας) από την απόλαυση

προς τὰς εὐθύνας (ουσ. ἡ **εὐθύνη**
ἢ ἡ **εὐθυνα**) **ἄγει** = οδηγεί στην
τιμωρία / λογοδοσία

ἵνα (τελικός σύνδ.) = για να

χρησώμεθα (υποτ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι) = ας χρησιμο-ποιήσουμε, ας εφαρμόσουμε (πβ. ν.ε.: χρήση, άχρηστος, χρήσιμος)

έξαιρήσεται (οριστ. μέλλ. ρ. έξαιρέομαι, έξαιροῦμαι) = θα απαλλάξει (πβ. ν.ε.: εξαίρεση, εξαίρετος)

τόν πολύν προέμενοι (μτχ. αορ. β' ρ. προΐεμαι) πλοῦτον = αφού παραμερίσουμε τον πολύ πλούτο (πβ. ν.ε.: άνεση, άνετος, έφεση, άφεση)

κάν πεπλημμεληκότες ὤμεν (υποτ. παρακ. ρ. πλημμελέω, πλημμελῶ) = ακόμα και αν έχουμε διαπράξει παραπτώματα (πβ. ν.ε.: πλημμέλημα, πλημμελής)

μεταδώσει (οριστ. μέλλ. ρ. μεταδίδωμι) συγγνώμης ἡμῖν = θα μας συγχωρήσει

Ερμηνευτικά σχόλια μὴ ὤμεν τῶν ἀλόγων θηριωδέστεροι: Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος στηρίζει την επιχειρηματολογία του στο ότι ο άνθρωπος είναι ον ἔλλογον (έν + λόγος), σε αντίθεση με τα ζώα που είναι όντα ἄλογα (ἀ- + λόγος). Ο «λόγος» επέτρεψε στον άνθρωπο να δημιουργήσει κοινωνία και πολιτισμό, κάτι που δεν επιτεύχθηκε από τα άλλα πλάσματα της δημιουργίας. Ο άνθρωπος πολλές φορές, από τη λαχτάρα του να αποκτήσει πλούτο, ενεργεί με τρόπο αλαζονικότερο και βιαιότερο ακόμη και από τα πιο άγρια θηρία και γίνεται «θηριωδέστερος τῶν ἀλόγων».

πολλῇ χρησώμεθα τῇ ελεημοσύνῃ: Φάρμακο που λυτρώνει τον άνθρωπο από τη θηριώδη συμπεριφορά του είναι, σύμφωνα με τον Ιωάννη

τον Χρυσόστομο, η ελεημοσύνη, που δηλώνει την αγάπη προς τον συνάνθρωπο, την καλοσύνη και τη διάθεση για βοήθεια. Αυτή η διάθεση μπορεί να αντισταθμίσει πολλά ανθρώπινα παραπτώματα και να προσφέρει τη συγχώρεση του θεού σε όποιον έχει αμαρτήσει. Η χριστιανική διδασκαλία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον σεβασμό και στην αγάπη για τον πλησίον (ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν) και τα θεωρεί απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάκτηση της Βασιλείας των Ουρανών.

Ερωτήσεις

1. Ποιες είναι οι διαφορές του ανθρώπου από τα ζώα σύμφωνα με τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο;
2. Ποια κοινά στοιχεία ενώνουν και εξομοιώνουν τους ανθρώπους

μεταξύ τους σύμφωνα με το κείμενο; Είναι αυτά μόνο θετικά η και αρνητικά;

3. Ποια τύχη περιμένει τον άνθρωπο που δε λαμβάνει υπόψη του τους ανήμπορους συνανθρώπους του, σύμφωνα με το κείμενο; Ποιο μέσο έχει στη διάθεση του ο άνθρωπος, προκειμένου να αποφύγει τη μετά θάνατον τιμωρία;

4. Με ποιες άλλες χριστιανικές αρετές συνδέεται η ελεημοσύνη;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄγω [= 1. οδηγώ, 2. μεταφέρω]
θ. ἄγ- [στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: ἄγει, ἀπάγει]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

ἄγωγαῖος [= αὐτός που χρησιμεύει
για να οδηγεί κάποιον]
ὁ ἄγωγεύς

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὁ ἄγων (-ώνας) [= (α.ε.) συνέλευση],
ὁ ἄγωγός [= (α.ε.) οδηγός],
ἄωγιμος [= εύκολος στη μετα-
φορά], ἡ ἄγωγή [= (α.ε.) μεταφορά,
(ν.ε.) ανατροφή], ἄγωνίζομαι,
ἡ ἄγωνία [= (α.ε.) συναγωνισμός,
(ν.ε.) ψυχική αβεβαιότητα],
τὸ ἄγωνισμα, ἡ ἄγέλη [= κοπάδι
ζώων] ἡ ἄγελάς (-άδα) [= (α.ε.) αυτή
που ανήκει στην αγέλη, (ν.ε.) το
θηλυκό βόδι], ἄγελαῖος,
τὸ ἄγημα [= τμήμα στρατού],

Νέα Ελληνική

αγωγιμότητα, αγωγιάτης, αγώ(γ)ι

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

ὁ ἀγωναδίκης, ὁ ἀγωναθέτης
[= ο κριτής των αγώνων],
φορτηγός [= αυτός που μεταφέρει
φορτία]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὁ ἀνταγωνιστής, διάγω [= (α.ε.)
μεταφέρω στο απέναντι μέρος,
(ν.ε.) διαβιώνω], εἰσάγω, εἰσακτέος,
ἐξάγω, κατάγω [= (α.ε.) οδηγώ
προς τα κάτω, (ν.ε.) επιτυγχάνω],
ξεναγώ, παράγω, συνάγω (ν.ε.
συνάζω) [= συγκεντρώνω],
ἡ σύναξις (-η), ὁ κυνηγός, ὁ
μυσταγωγός, ὁ λοχαγός ὁ ξεναγός
[= αυτός που οδηγεί τους ξένους],

**ὁ ὀδηγός, παιδαγωγός
ὕδραγωγός, τὸ ὕδραγωγεῖον (-εῖο)**

Νέα Ελληνική

**συναξάρι, το φορτηγό, επιβατηγός
πλοηγός, παρθεναγωγείο,
οχηματαγωγό [= το πλοίο που
μεταφέρει οχήματα] νηπιαγωγός**

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω ομόρριζες του ρ. ἄγω λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν, ανάλογα με αυτό που δηλώνουν (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας): ἄγημα, ἄγωνία, ἄγωγός, ἄγωγή, ἄγωνισμα, ἄγωγεύς.

2. α. Να γράψετε από μία λέξη της ν.ε. ομόρριξη του ρ. ἄγω που να

ανταποκρίνεται στη σημασία των προτάσεων και φράσεων που σας δίνονται:

i. πρόσωπο που φροντίζει για την ανατροφή των παιδιών:

---

ii. δείχνω τα αξιοθέατα ενός τόπου σε ξένους

---

iii. η ανατροφή

---

iv. όχημα μεταφοράς φορτίων

β. Να γράψετε την αρχική σημασία των λέξεων *κυνηγός*, *άγελās* και *μυσταγωγία*, σύμφωνα με την ετυμολογική τους προέλευση.

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν με λέξεις της ν.ε. ομόρριζες των ρημάτων που δίνονται, σύμφωνα με το συμπληρωμένο παράδειγμα:

ἀνάγω	αναγωγή	αναγωγικός	ανάγωγος
εἰσάγω			
ἐξάγω			
κατάγω			
μετάγω			
παράγω			

4. Με τη βοήθεια του λεξικού σας να βρείτε την ετυμολογική προέλευση των λέξεων «φορτικός» και «φορτηγός» και να εξηγήσετε τη σημασιολογική διαφορά τους.

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα

Σχηματισμός συνθέτου από το:

ρηματικό θέμα π.χ. ἄγω < θ. ἀγ-

**χρονικό θέμα (ενεργ. αορίστου
ή μέλλοντα) π.χ. φεύγω) <
θ. φυγ-, φευξ-**

Κατὰ τη σύνθεση:

το θέμα μένει αμετάβλητο,
όταν το β' συνθετικό αρχίζει από
φωνήεν

π.χ. **φθιν**-όπωρον <
φθίνω + όπώρα

πειθ-αρχώ < πείθομαι + ἄρχω

στο θέμα προστίθεται

-ε-, -ι- ή -ο-,

όταν το β' συνθετικό αρχίζει από
σύμφωνο

π.χ. **φυγ**-ό-πονος <
φεύγω (θ. αορ. φυγ-) + πόνος

κρυψ-ί-νους < κρύπτω
(θ. αορ. κρυψ-) + νους

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

ρίπτω (θ. μέλλ. ριψ-) + άσπίς

**δοκέω, -ῶ (θ. μέλλ. δοκησ-)
+ σοφός**

πείθω + ήνία

έχω + μῦθος

μέλλω + νύμφη

---

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να δείξετε την αλλαγή του θέματος του ρήματος (ως α' συνθετικού), όπου συμβαίνει:

**ἐχέγγυος, Μενέλαος, φέρελπις,
λιποσαρκής (θ. λειπ- και λιπ-).**

Γ1. Γραμματική

**1. Υποτακτική ενεστώτα του ρ. εἰμί
και παρακειμένου των βαρύτονων
ρημάτων ε.φ.**

**Στο κείμενο της Ενότητας υπάρχει ο
τύπος υποτακτικής παρακειμένου
ε.φ. πεπλημμεληκότες ὤμεν.**

**Η υποτακτική ενεστώτα του ρ.
εἰμί συμπίπτει με τις καταλήξεις της
υποτακτικής που μελετήσατε στην
προηγούμενη Ενότητα.**

Κλίση υποτακτικής ενεστώτα ρ. εἶμι

ῶ	ῶμεν
ῆς	ῆτε
ῆ	ῶσι(ν)

Η υποτακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρ. εἶμι, π.χ. λε-λυκῶς, -υῖα, -ὄς ῶ, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-ω, λελύκ-ης κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. λύω:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου ε.φ.

λελυκώς, λελυκυῖα,	λελυκός	_____
»	»	»
»	»	»
λελυκότες, λελυκυῖαι, λελυκότα		_____
»	»	»
»	»	»

2. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

Αλληλοπαθητική είναι η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν αμοιβαία, π.χ. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Επειδή δηλώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα,

έχει μόνο πληθυντικό (και δυϊκό) αριθμό. Καθώς λειτουργεί ως αντικείμενο ρημάτων, απαντά μόνο στις πλάγιες πτώσεις:

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
αιτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἀλλήλους

Γ2. Σύνταξη

Απρόσωπη σύνταξη

Στην προηγούμενη τάξη γνωρίσατε τη συντακτική λειτουργία του απαρεμφάτου:

– Το άναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως αντικείμενο σε προσωπικά ρήματα.

Π.χ. Ἐθέλομεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων.

– Το άναρθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως υποκείμενο σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις.

Π.χ. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοὺς ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρήμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκτας, καί τήν αὐτήν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν;

Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

απρόσωπα ρήματα

Ονομάζονται έτσι ρηματα που χρησιμοποιούνται στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν παίρνουν πρόσωπο ή πράγμα ως υποκείμενό τους αλλά άναρθρο απαρέμφατο ή δευτερεύουσα (ονοματική) πρόταση.

Π.χ. δεῖ, προσήκει, χρή, δοκεῖ

απρόσωπες εκφράσεις

Ακολουθούν την ίδια σύνταξη, αλλά, όπως φανερώνει και ο όρος, αποτελούνται από παραπάνω από μία λέξεις, συνηθως:

– ουσιαστικό η ουδέτερο επιθέτου ή μετοχής + **ἐστί**,

π.χ. **ἀνάγκη ἐστί, ἄξιόν ἐστι, πρέπον ἐστί** ή

– επίρρημα + **ἔχει**,

π.χ. **καλῶς ἔχει, ἀναγκαίως ἔχει**

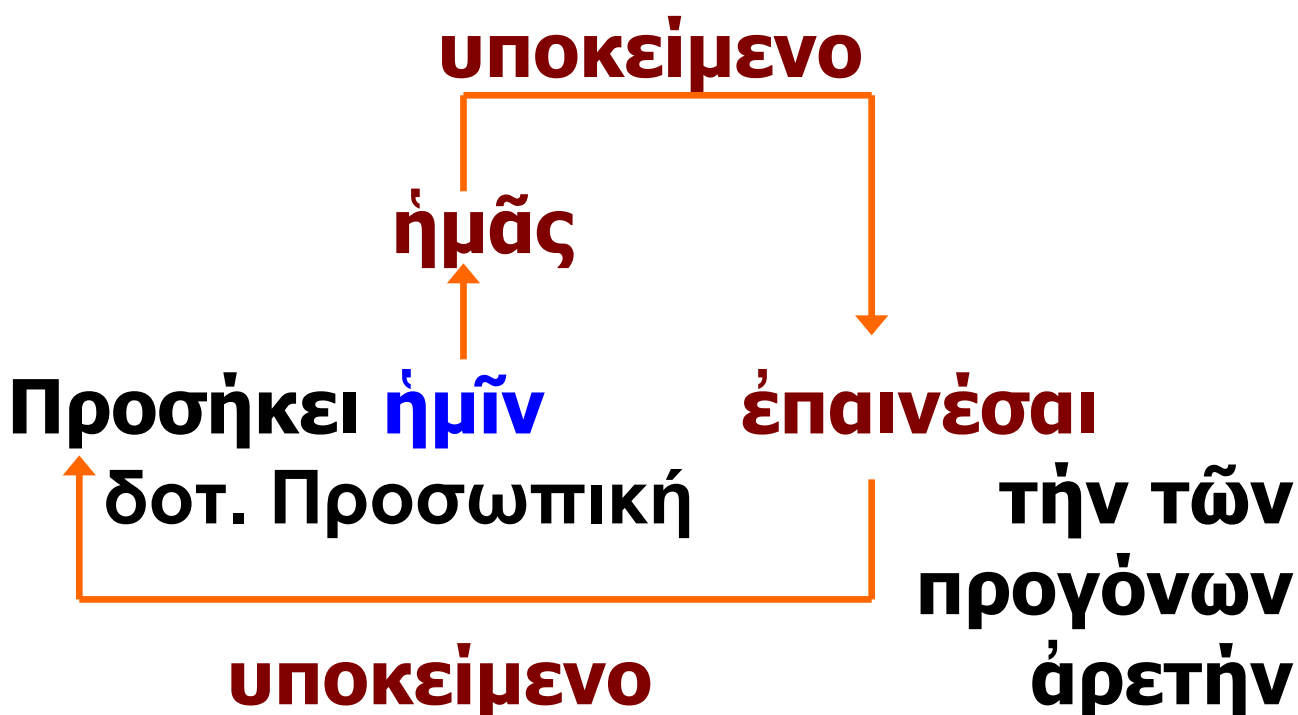
Παρατήρηση

Συνήθως στην απρόσωπη σύνταξη δίπλα στο απρόσωπο ρημα ή την απρόσωπη έκφραση συναντάται μια δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα. Αυτή είναι η **δοτική προσωπική**, η οποία συχνά εννοείται.

π.χ. Προσῆκει **ἡμῖν** ἐπαινέσαι τὴν
τῶν προγόνων ἀρετὴν
(= Ἀρμόζει σ' εμάς να επαινέσουμε
την ἀρετὴ των προγόνων).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου
στην απρόσωπη σύνταξη βρίσκεται
σε αιτιατική πτώση. Εάν μάλιστα το
απρόσωπο ρημα ἢ η απρόσωπη
ἐκφραση συνοδεύεται από δοτική
προσωπική, αυτή, εφόσον μετατρα-
πεί σε αιτιατική, μας δίνει το υπο-
κείμενο του απαρεμφάτου (στο
προηγούμενο παράδειγμα: το υπο-
κείμενο του ἐπαινέσαι είναι **ἡμᾶς**).
Δηλαδή:

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις παρακάτω υποτακτικές αορίστου και ενεστώτα στον παρακείμενο (περιφραστικά και στα τρία γένη) στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:

γράφωμεν

τάττης

βλάβωσιν

κρύψητε

πείθη

ἐρμηνεύωμεν

---

2. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α΄, με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β΄:

A´	B´
λέγητε	γ´ πληθ. υποτ. ενεστ.
ῶσιν	γ´ εν. υποτ. παρακ.
πράξωμεν	β´ πληθ. υποτ. ενεστ.
παραμεμενηκῶς ἤ	α´ πληθ. υποτ. αορ.

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος:

- α. Ἡ μὲν φύσις, ἂν _____
(εἶμί, υποτ. ενεστ.) πονηρά,
πολλάκις φαῦλα βούλεται.
- β. Ἐὰν σὺ _____
(ἀριστεύω, υποτ. αορ.),
ὑπισχνοῦμαί σοι δέκα τάλαντα.

γ. Ἐάν ὑμεῖς ταῦτα _____
(πράττω, υποτ. αορ.), εὐθύς ὑμῖν
στρατιώτας πέμψομεν.

δ. _____ (παιδεύω, α΄
πληθ. υποτ. αορ.) τὸν ἀπαίδευτον.

4. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής ενεστώτα τον ρ. εἰμί και να ερμηνεύσετε τις παρακάτω προτάσεις:

α. Ὄταν σὺ τῶν ἀλόγων
θηριωδέστερος _____,
τότε φίλων ἔρημος γίγνη.

β. Ὀνειδος (= ντροπή) αἰσχροῦ βίος
ὅμως, κᾶν (= ἀκόμα και αν) ἡδύς
_____.

γ. Ἴκανοὶ εἰσιν οἱ θεοὶ τοὺς
μικροὺς, κᾶν ἐν δεινοῖς (= σε
κινδύνους) _____,
σώζειν εὐπετῶς (= εὐκόλα).

**δ. Ἄνὴρ πονηρὸς δυστυχεῖ, κἀν
εὐτυχῆς _____.**

**Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην,
μὴ σαλπίσῃς ἐμπροσθέν σου,
ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν,
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν
ἀνθρώπων.**

Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον 6.2

**Ὅταν κάνεις μια ελεημοσύνη,
μην το διατυμπανίζεις, ὅπως
κάνουν οι υποκριτές,
για να δοξαστούν από τους
ανθρώπους.**

Ενότητα 6

Στην εξωτερική όψη της κύλικας του Δούριδος (περ. 480 π.Χ.) απεικονίζονται σκηνές από τη ζωή του σχολείου (Αρχαιολογ. Μουσ. Βερολίνου)

Η ευθύνη για την παιδεία των νέων

Α. Κείμενο Ο Ξενοφών (430 – περ. 355 π.Χ.), στο έργο του **Άπολογία Σωκράτους**, διασώζει πληροφορίες

για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ο μεγάλος δάσκαλος οδηγήθηκε στην καταδίκη και τη θανάτωση από τους συμπολίτες του, για τους οποίους αγωνιζόταν σε όλη του τη ζωή. Μεγάλο μέρος των πληροφοριών που περιέχει το έργο αυτό προέρχεται από μαθητές του Σωκράτη που είχαν εγκαταλείψει την Αθήνα μετά την καταδίκη και τον θάνατο του δασκάλου τους. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Σωκράτης αντικρούει την κατηγορία του Μελήτου ότι διέφθειρε τους νέους της Αθήνας.

ΣΩ. Ἄλλ' ὅμως σὺ με φῆς, ὦ Μέλητε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; Καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου τίνες εἰσὶ νέων διαφθοραὶ· σὺ δὲ εἶπέ εἴ τινα οἴσθα ὑπ' ἐμοῦ γεγεννημένον ἢ ἔξ

**εὐσεβοῦς ἀνόσιον ἢ ἐκ σώφρονος
ὑβριστήν.**

**ΜΕΛ. Ἀλλὰ ναί, μα Δί', ἐκείνους
οἶδα οὓς σὺ πέπεικας σοὶ
πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσι.**

**ΣΩ. Ὁμολογῶ, περὶ γε παιδείας·
τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός.
Περὶ δὲ ὑγείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλ-
λον οἱ ἄνθρωποι πείθονται ἢ τοῖς
γονεῦσιν καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε
πάντες δήπου οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς
φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται
μᾶλλον ἢ τοῖς προσήκουσιν. Οὐ
γὰρ δὴ καὶ στρατηγούς αἰρεῖσθε,
οὓς ἂν ἡγῆσθε περὶ τῶν πολεμι-
κῶν φρονιμωτάτους εἶναι;
Οὐκοῦν θαυμαστόν καὶ τοῦτο σοὶ
δοκεῖ εἶναι, ἐμὲ τούτου ἔνεκα
θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι, ὅτι
περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ
ἀνθρώποις, περὶ παιδείας,**

**βέλτιστος εἶναι ὑπό τινων
προκρίνομαι;**

**Ξενοφῶν, Ἀπολογία Σωκράτους
19-21 (διασκευή)**

Γλωσσικά σχόλια

**φής (οριστ. ενεστ. ρ. φημί) = λες,
υποστηρίζεις, ισχυρίζεσαι (πβ. ν.ε.:
φήμη, κατάφαση, καταφατικός)**

**τοιαῦτα (δεικτ. αντων. τοιοῦτος,
τοιαύτη, τοιοῦτο) ἐπιτηδεύοντα =
ασχολούμενος με τέτοια (πβ. ν.ε.:
επιτήδειος, επιτηδευματίας,
ανεπιτήδευτος)**

**διαφθείρω = καταστρέφω,
διαφθείρω (πβ. ν.ε.: διαφθορά)**

**ἐπίσταμαι = γνωρίζω, έχω εμπει-
ρία σε κάτι (πβ. ν.ε.: επιστήμη,
επιστήμονας)**

δήπου = ίσως, βέβαια, αναμφίβολα
τίνες (ερωτ. αντων. τίς, τίς, τί) =
ποιες

ἡ διαφθορά = η καταστροφή, η
διαφθορά

εἴ τινα (αόρ. αντων. τίς, τίς, τί)
οἶσθα (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα)
ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον (μτχ. παρακ.
ρ. γίγνομαι) ἢ ἐξ εὐσεβοῦς
ἀνόσιον ἢ ἐκ σώφρονος ὑβριστήν
= αν γνωρίζεις (πβ. ν.ε.: ιστορία,
εἶδηση) ὅτι κάποιος ἔχει γίνει
εξαιτίας μου είτε από ευσεβῆς
ἀνόσιος (πβ. ν.ε.: αφοσίωση,
αφοσιωμένος) είτε από συνετός
(πβ. ν.ε.: σωφροσύνη) αλαζόνας

μὰ Δί' [(= μὰ Δία) ἔκφραση
ομωτική] = μα τον Δία

πείθομαί τινι = υπακούω σε
κάποιον, εμπιστεύομαι κάποιον

μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσι (β' ὀρος σύγκρισης) = περισσότερο παρά στους γονεῖς τους

περί γε παιδείας = ὅσον αφορά τουλάχιστον την παιδεία

τοῦτο ἴσασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ἐμοὶ μεμεληκός (απρόσ. ρ. μέλει) = γνωρίζουν ὅτι γι' αὐτό νοιάζομαι (πβ. ν.ε.: μέλημα, αμελώ)

ἡ ἐκκλησία = η συνέλευση του λαοῦ, η ἐκκλησία του δήμου

ἢ τοῖς προσήκουσιν (β' ὀρος σύγκρισης) = παρά στους συγγενεῖς τους

αἵρεῖσθε (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. αἵρέομαι, αἵροῦμαι) = ἐκλέγετε (πβ. ν.ε.: αἵρεση, αιρετικός, αρχαιρεσίες)

οὓς ἂν ἡγήσθε (αναφ. αντων. ὅς, ἢ, ὄ) (υποτ. ενεστ. ρ. ἡγέομαι, ἡγοῦμαι) = ὁποιοὺς ἐνδεχομένως

θεωρείτε (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία)
ὁ φρόνιμος, ἡ φρονίμη/φρόνιμος,
τὸ φρόνιμον = συνετός,
μυαλωμένος

οὐκοῦν = λοιπόν

ὁ θαυμαστός, ἡ θαυμαστή, τὸ
θαυμαστόν = θαυμαστός,
περίεργος

δοκεῖ τινι (απρόσ. ρήμα) = φαίνεται
σε κάποιον (πβ. ν.ε.: δόξα, δόγμα)

τούτου ἔνεκα... ὅτι (αιτιολ. σύνδ.)
= εξαιτίας αυτού... επειδή δηλαδή

θανάτου διώκεσθαι = να
αντιμετωπίζω κατηγορία που
επισύρει την ποινή του θανάτου

ὁ βέλτιστος, ἡ βελτίστη, τὸ
βέλτιστον (υπερθ. βαθμ. επιθ.
ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν) = πάρα
πολύ καλός

**προκρίνομαι = προτιμώμαι,
θεωρούμαι καλύτερος**

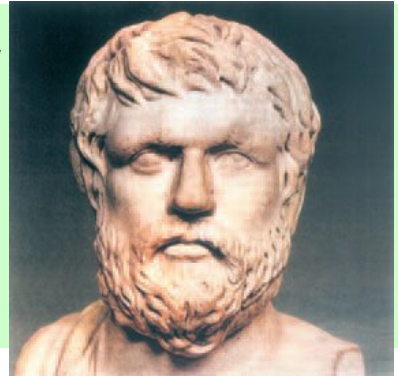
Ερμηνευτικά σχόλια

τούς νέους διαφθείρειν: Ο Σωκράτης οδηγήθηκε στο δικαστήριο της Ηλιαίας (399 π.Χ.) μετά από καταγγελία σε βάρος του από τον άσημο ποιητή Μέλητο, τον πολιτικό και στρατηγό Άνυτο και τον ρήτορα Λύκωνα. Οι κατήγοροί του ισχυρίστηκαν ότι ο Σωκράτης δεν αναγνώριζε τους θεούς που τιμούσε η πόλη του αλλά νέες θεότητες και, επιπλέον, ότι διέφθειρε τους νέους. Η προβλεπόμενη ποινή με βάση το κατηγορητήριο ήταν ο θάνατος.

**περί δὲ ὑγείας ... ἢ τοῖς
προσῆκουσιν: Ο Σωκράτης τονίζει
στον κατήγορό του Μέλητο ότι οι
μαθητές του εμπιστεύονταν αυτόν**

στα θέματα της παιδείας, όπως ακριβώς εμπιστεύονται οι άνθρωποι τους γιατρούς σε θέματα υγείας και οι Αθηναίοι τους συνετούς ρήτορες στην Εκκλησία του Λήμου. Από τα λόγια του αναδεικνύεται η αξία του ειδικού, του ἐπιστήμονος ή ἐπαΐοντος, σε κάθε περίπτωση]. Ο δάσκαλος είναι για τον μαθητή του και καθηγητής· δε διδάσκει απλώς, αλλά δείχνει στον μαθητή τον δρόμο για να κατανοήσει καλύτερα τον εαυτό του, να αποκτήσει γνώσεις και άποψη για τα πράγματα και να κατευθυνθεί στην αρετή. Γι' αυτό και ο μαθητής τον αναγνωρίζει ως αρμοδιότερο από οποιονδήποτε άλλο και υπακούει σε αυτόν.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ξενοφώντα (4ος αι. π.Χ., Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη)

Ερωτήσεις

1. Ποια είναι η κατηγορία που διατυπώνει ο Μέλητος εις βάρος του Σωκράτη; Ποιο αποδεικτικό στοιχείο τον καλεί να προσκομίσει ο Σωκράτης; Πώς εξειδικεύεται η κατηγορία στην απάντηση που δίνει ο Μέλητος;

2. Αποδέχεται ή όχι ο Σωκράτης τη θέση του κατηγορού του, ότι οι νέοι ακολουθούν περισσότερο τον δάσκαλό τους παρά τους γονείς τους; Πώς αιτιολογεί ο Σωκράτης τη συμπεριφορά των μαθητών του;

3. Γιατί, κατά τη γνώμη του Σωκράτη, η κατηγορία εις βάρος του είναι παράλογη;

4. Σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων να αποδώσετε την επιχειρηματολογία του Σωκράτη.

Ο Σωκράτης σε τοιχογραφία από την Έφεσο (1ος αι. π.Χ.)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πειθω

**θ. πειθ-, πιθ-, ποιθ-
[στο κείμενο συναντήσατε τους
τύπους: πέπεικας, πείθεσθαι,
πειθονται]**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

**Πειθῶ [θεά], τὸ πίστωμα [= η
εγγύηση, το εχέγγυο],
πιστικός [=1. πιστός, 2. πειστικός]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**ἡ πειθῶ, πειστικός, τὸ πείσμα
[= (α.ε.) επιβεβαίωση (ν.ε.) έντονη
επιμονή], ἡ πίστις(-η), πιστός,
πιστῶ (ν.ε. πιστώνω), ἡ πιστότης
(-τητα) [= (α.ε.) ειλικρίνεια, (ν.ε.) η
ακρίβεια στην απόδοση ενός
πράγματος], ἡ πίστωσις (-η)**

**ὁ πιστωτής [= (α.ε.) εγγυητής, (ν.ε.)
αυτός που δανείζει χρήματα]
πιστωτικός, πιθανός, ἢ πιθανότης
(-τητα) ἢ πεποιθήσις (-η)**

Νέα Ελληνική

**πειστήριο, πειστικότητα, πιστευτός,
πεισμώνω, πεισματάρης**

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

**ἢ πειθανάγκη, ἀπειθῶ [= εἶμαι
ανυπάκουος], ἀναπειθῶ,
παραπειθῶ, εὐπειστος [= 1. αυτός
που πείθεται εύκολα 2. πιθανός]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**πειθαρχῶ, ἢ πειθαρχία, πειθήνιος
[= υπάκουος], πιστοποιῶ,
πιθανολογῶ, ἐμπιστεύω (ν.ε.
εμπιστεύομαι), μεταπειθῶ [=
αλλάζω γνώμη σε κάποιον]**

καταπείθω [= πείθω κάποιον εντελώς] διαπιστεύω, άξιόπιστος, εύπιστος [= ευκολόπιστος], ή άπειθεια[= η ανυπακοή], άπειθής

Νέα Ελληνική

πειθαναγκάζω, εμπιστοσύνη, απείθαρχος, διαπιστευτήριο

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με την καταλληλότερη από τις παρακάτω λέξεις, αφού τη μεταφέρετε στον σωστό τύπο: πιθανότητα, πειθαρχία, πειστικότητα, πειθήνιος, πιστότητα, πίστωση, εμπιστεύομαι.

α. Η _____ είναι αναγκαία για την αποτελεσματικότητα ενός στρατού.

β. Η _____ της
μετάφρασης θα πιστοποιηθεί από
το Υπουργείο Εξωτερικών.

γ. Η _____ να κερδίσει
στις εκλογές είναι πολύ μικρή.

δ. Ζήτησε _____
χρόνου, για να συγκεντρώσει τα
χρήματα που απαιτούνταν.

ε. Υποστήριξε με _____
την άποψή του και τελικά κατάφερε
να πείσει.

στ. Τον _____
απόλυτα. Γνωρίζομαστε αρκετά
χρόνια και ξέρω ότι είναι έντιμος.

ζ. Έχει γίνει _____
όργανό τους. Ακολουθεί τις
αποφάσεις των συνεταίρων του
χωρίς να εκφράζει προσωπική
γνώμη και αντιρρήσεις.

2. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του
ρ. πείθω λέξεις στην κατάλληλη

**κατηγορία: πείσμα, πειστικός,
πεισματικός, πίστις, πιστός,
πίστωσης, πιστότης, πιθανός,
πιθανότης, πεποίθησις.**

ουσιαστικά	
ενέργεια – κατάσταση	
αποτέλεσμα ενέργειας	
παράγωγο του επιθ. πιθανός	
παράγωγο του επιθ. πιστός	
επίθετα	

3. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τα αντώνυμα των λέξεων:

διαλλακτικός _____
ανυπακοή _____
ανακρίβεια _____
αβεβαιότητα _____
υποταγή _____
πειθήνιος _____

B2. Ετυμολογικά

**Πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη
(επίρρημα, πρόθεση,
αχώριστο μόριο)**

Στη σύνθεση το πρώτο συνθετικό μπορεί να είναι άκλιτη λέξη, όπως επίρρημα, πρόθεση ή αχώριστο μόριο. Τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα των παραπάνω κατηγοριών παρουσιάζονται στον Πίνακα:

ἀκλιτη λέξη ως α' συνθετικό

επίρρημα

εὖ: εὐ-σεβής

ἄγχι: ἄγχι-αλος

ἀεὶ: ἀει-θαλής

ἄνω: ἄνω-φερής

κάτω: κατω-φερής

χαμαί: χαμαι-λέων

πάλιν: παλιν-νόστησις

δῖς, τρίς: δισ-μύριοι

ὄψέ (ὄψι-): ὄψι-μαθής

ὄπι(σ)θεν (ὄπισθο-):

ὄπισθό-δομος

ὁμοῦ (ὁμο-): ὁμο-λογέω, ὁμολογῶ

πρόθεση

εἰς: εἰς-άγω

έν: έν-δοξος

έκ ή έξ-: έξ-άγω

πρός: προσ-έχω

πρό: προ-κρίνομαι

συν: συν-αινέω, συναινῶ
(αλλά: συγ-γνώμη)
ἀνά: ἀνα-λαμβάνω
κατά: κατα-γίγνομαι
[αλλά: καθ-ορῶ (δάσυνση)]
διά: δια-φθορά
παρά: παρα-λαμβάνω
μετά: μετα-πείθω
ἀμφί: ἀμφί-δρομος
ἀντί: ἀντι-λέγω
περί: περι-φέρω
ἐπί: ἐπι-τηδεύω
ἀπό: ἀπο-λαμβάνω
ὑπό: ὑπό-δικος
ὑπέρ: ὑπερ-άνω

αχώριστο μόριο

ἀ-: ἄ-δικος
δυσ-: δύσ-μορφος
νη- (στερητικό): νή-ποινος
(= ατιμώρητος)

επιτατικά άρι-, έρι-, ζα-

(δηλώνουν το «πολύ»):

ζά-πλουτος

έρι-τιμος

ήμι-: ήμι-θεος

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. (ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα, όπου είναι δυνατόν) με τα συνθετικά που δίνονται:

σύν + τέμνω _____

ανά + μορφώω,

μορφῶ _____

ά- + δέω, δῶ

(= δένω) _____

αεί + κινέω,

κινῶ _____

δυσ- + τύχη _____

εὖ + γένος _____

ἐπί + ὄρκος

_____

ἐκ + τρέπω

_____

παρά + τείνω

_____

ἀπό + φεύγω

_____

διά + γράφω

_____

ἀ- + ὀρίζω

_____

ἀ- + θυμός

_____

κατά + φαίνω

_____

ἀπό + λαμβάνω

_____

ἀντί + δίκη

_____

2. Να χωρίσετε όλες τις σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να δηλώσετε στη συνέχεια τι μέρος του λόγου είναι το πρώτο συνθετικό τους.

Γ1. Γραμματική.

1. Επίθετα γ' κλίσης

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε τύπους των τριτόκλιτων επιθέτων εύσεβής και σώφρων. Τα επίθετα που λήγουν σε -ης -ης -ες και -ων, -ων, -ον είναι δικατάληκτα, δηλ. έχουν την ίδια κατάληξη στο αρσενικό και στο θηλυκό γένος:

α. Δικατάληκτα σιγμόληκτα σε -ης, -ης, -ες

	ενικός αριθμός	
	αρσενικό	θηλυκό
ονομ.	εύσεβής	
γεν.	εύσεβοῦς (< εύσεβέσ-ος)	
δοτ.	εύσεβεῖ (< εύσεβέσ-ι)	
αιτ.	εύσεβῆ (< εύσεβέσ-α)	
κλητ.	εύσεβές	

πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό
ονομ.	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)	
γεν.	εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)	
δοτ.	εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)	
αιτ.	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ας)	
κλητ.	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)	

ενικός αριθμός	
	ουδέτερο
ονομ.	εὐσεβές
γεν.	εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)
δοτ.	εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)
αιτ.	εὐσεβές
κλητ.	εὐσεβές

πληθυντικός αριθμός ουδέτερο	
ονομ.	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)
γεν.	εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)
δοτ.	εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)
αιτ.	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)
κλητ.	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών ληγει σε -εσ-. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το -ε- τρέπεται σε -η-. Στις υπόλοιπες πτώσεις αποβάλλεται το -σ- και επέρχονται συναϊρέσεις (ε+ο > ου, ε+ι > ει, ε+α > η, ε+ε > ει). Η αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού και θηλυκού γένους σχηματίζεται κατ' αναλογία με την

ονομαστική πληθυντικού σε **-εις**
αντί **-ης**.

2. Τα επίθετα σε **-ης, -ης, -ες** που δεν τονίζονται στη λήγουσα και είναι υπερδισύλλαβα, όπως το **συνήθης**, ανεβάζουν τον τόνο στην κλητική ενικού του αρσενικού και θηλυκού γένους και στις τρεις όμοιες πτώσεις ενικού του ουδετέρου (**σύνηθες**). Επίσης στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα (**συνήθων**).

β Δικατάληκτα ενρινόληκτα σε
-ων, -ων, -ον

(στην επόμενη σελίδα)

αλοφωο		Σλοφωο	κλητ.	πληθυντικός αριθμός
αλοφωο		Σαλοφωο	αιτ.	
	ισοφωο		δοτ.	
	λωλοφωο		γεν.	
αλοφωο		Σλοφωο	ονομ.	
ουδέτερο		αρο. - θηγ		

	λωφωο		κλητ.	ενικός αριθμός
λωφωο		αλωφωο	αιτ.	
	ιωφωο		δοτ.	
	σωφωο		γεν.	
λωφωο		λωφωο	ονομ.	
ουδέτερο		αρο. - θηγ		

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε **-ον-**. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το **-ο-** τρέπεται σε **-ω-**.

2. Τα υπερδισύλλαβα σύνθετα επίθετα σε **-ων, -ων, -ον** ανεβάζουν τον τόνο τους στις πτώσεις που ληγουν σε **-ον**, όχι όμως πέρα από τη λήγουσα του α' συνθετικού (εὐδαιμον, αλλά μεγαλόφρον).

2. Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί

Η ερωτηματική αντωνυμία **τίς, τίς, τί** (= ποιος, ποια, ποιο) είναι **τριγενής και δικατάληκτη** (δηλ. το αρσ. και το θηλ. γένος έχουν τις ίδιες καταληξεις).

	ενικός αριθμός	
	αρσ. – θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς	τί
γεν.	τίνος τοῦ	τίνος, τοῦ
δοτ.	τίνι, τῷ	τίνι, τῷ
αιτ.	τίνα	τί

	πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. – θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίνες	τίνα
γεν.	τίνων	τίνων
δοτ.	τίσι(ν)	τίσι(ν)
αιτ.	τίνας	τίνα

3. Αόριστη αντωνυμία τίς, τίς, τί

Παρουσιάζει τις ίδιες καταληξεις με την ερωτηματική αντωνυμία τίς, αλλά με διαφορές στον τονισμό*.

---

*Για τις υπόλοιπες ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

❖ Με τη βοήθεια των τύπων που δίνονται στον πίνακα, να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν:

	ενικός αριθμός	
	αρσ. – θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς	.....
γεν.	τινός του	....., του
δοτ.	....., τῷ	....., τῷ
αιτ.	.....	.....

	πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. – θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	.....,	....., ἄττα
γεν.	.....,	.....,
δοτ.	.....,	.....,
αιτ.	.....,	....., ἄττα

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τα επίθετα στον τύπο που ζητείται στην παρένθεση:

ἄψευδής (γεν. εν. και πληθ. θηλ.)	
ἀληθής (δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)	
συνήθης (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)	
εὐδαίμων (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
σώφρων (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ἐλεήμων (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου που δίνεται στην παρένθεση:

(εὐγενής) _____ γείτονα
(κακοδαίμων) _____ ἄνδρός
(ἀτυχής) _____ ἄνθρωπε
(ἀγνώμων) _____ σύμμαχε
(ἐπιμελής) _____ νεανίαις
(μεγαλόφρων) _____ ἡγεμόνων
(ψευδής) _____ μῦθοι
(ἄφρων) _____ στρατηγοῖς

3. Να κλιθoύν οι παρακάτω φράσεις στον αριθμό που βρίσκονται: τίνες σύμμαχοι, τινί πόλει, τίνος ναοῦ, τινάς ἐλπίδας, χωρία τινά.

4. Στον παρακάτω διάλογο ο Σωκράτης προσπαθεί να νουθετήσει τον μεγαλύτερο γιο του, ο οποίος είναι θυμωμένος με τη μητέρα του. Να συμπληρώσετε κατά περίπτωση τους τύπους της αόριστης ή της ερωτηματικής αντωνυμίας που ζητούνται και να αποδώσετε το περιεχόμενο του διαλόγου:

– Εἶπέ μοι, ὦ παῖ, οἶσθα

_____ (ονομ. πληθ. αρσ.)

ἄνθρωποι ἀχάριστοι καλοῦνται;

– Καί μάλα (= βεβαίως).

– Καταμεμάθηκας (= ἔχεις συνειδητοποιήσει) οὖν τοὺς _____

(αιτ. εν. ουδ.) ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν;

– Τοὺς εὖ παθόντας (= αὐτοὺς που ευεργετήθηκαν), ὅταν δυνάμενοι

χάριν ἀποδοῦναι μη ἀποδῶσιν (= ενώ μπορούν να ξεπληρώσουν τη χάρη, δεν το κάνουν), ἀχαρίστους καλοῦσιν.

– Οὐκοῦν, εἴ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινῆς _____ (ονομ. εν. θηλ.) ἂν εἴη ἀδικία ἢ ἀχαριστία; Οὐκοῦν ὅσω ἂν _____ (ονομ. εν. αρσ.) μείζω ἀγαθὰ παθῶν μή ἀποδιδῶ χάριν, τοσοῦτω ἀδικώτερος ἂν εἴη; _____ (αιτ. πληθ. αρσ.) οὖν, ἔφη, ὑπὸ _____ (γεν. πληθ. αρσ.) εὕροιμεν ἂν μείζω εὐηργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων;

**Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα
2.2.1-3**

5. Να βρείτε τη μορφή της απρόσωπης σύνταξης (απρόσωπο ρήμα ή

απρόσωπη έκφραση) που χρησιμοποιείται στις παρακάτω προτάσεις:

α. Τῶν ἀγαθῶν χρή τοὺς νέους ὀρέγεσθαι (= να επιθυμοῦν έντονα).

β. Τοὺς βασιλέας δεῖ φιλανθρώπους εἶναι.

γ. Τῷ ἄρχοντι ἔξεστι (= εἶναι δυνατόν) τοῖς νόμοις χρῆσθαι (= να εφαρμόζει).

δ. Ἀνάγκη ἐστὶ ὑμῖν μάχεσθαι.

ε. Καιρὸς ἐστὶ ἀποπλεῖν.

στ. Δυνατὸν ἐστὶν τῷ στρατηγῷ αἰρεῖσθαι (= να επιλέγει) τὰ συμφέροντα.

6. Να βρείτε τα υποκείμενα των απαρεμφάτων στις παρακάτω προτάσεις:

α. Ἄξιόν ἐστὶ ἡμᾶς τοῖς Ἀθηναίοις φίλους εἶναι.

**β. Δεῖ τὸν δικαστὴν ὀρθῶς
δικάζειν.**

**γ. Ἐλπίς ἐστὶ ἡμῖν τὰ πράγματα
γενέσθαι βελτίω.**

**δ. Ἐξεστὶν ὑμῖν εἰς τὴν πόλιν
ἀπέρχεσθαι.**

**ε. Τοῖς πλουσίοις οὐ προσήκει
τοὺς πένητας ὑβρίζειν (= να
εξευτελίζουν).**

**στ. Ἀνάγκη ἐστὶν τῷ πατρὶ τὸν
παῖδα καλῶς παιδεύειν.**

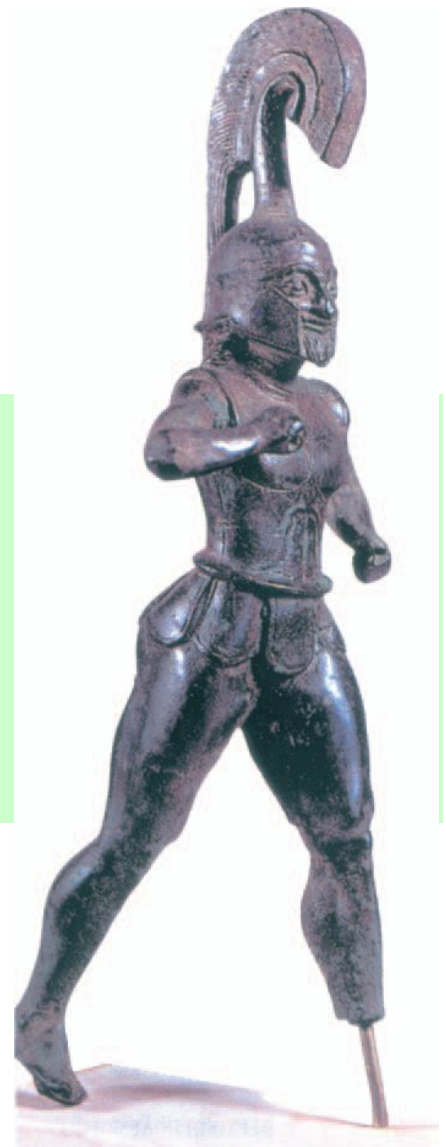
**Βροτοῖς πέφυκε τὸν πεσόντα
λακτίσαι.**

Αἰσχύλος, Ἀγαμέμνων στ. 885

**Εἶναι στη φύση των ανθρώπων
να κλοτσούν αυτόν που έπεσε.**

Ενότητα 7

**Αγαλματίδιο Σπαρτιάτη
πολεμιστή από τη
Δωδώνη (530-510 π.Χ.,
Αρχαιολογικό Μουσείο
Ιωαννίνων)**

Ένας στοργικός ηγέτης

Α. Κείμενο Η προσωπικότητα του βασιλιά της Σπάρτης Αγησιλάου (444-360 π.Χ.) άσκησε σημαντική επίδραση στον Αθηναίο ιστορικό Ξενοφώντα. Μέσα από το ομώνυμο

έργο του τελευταίου αναδεικνύεται η προσωπικότητα ενός ηγέτη αποφασιστικού και αποτελεσματικού, συνάμα όμως εξαιρετικά στοργικού προς τους συμπολίτες του.

Ἄπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησί-
λαος, ὅπου ὤετο τὴν πατρίδα τι
ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ
κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων
ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας
προύφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως
ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ
τούς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα
ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ
ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τότε
ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτα-
τος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν
μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. Τίς
γάρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὁρῶν
τὸν βασιλέα πειθόμενον; [...] Ὅς

καί πρὸς τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας προσεφέρετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράττοιεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἡγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σῶζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεὶς εἴ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο.

Ξενοφῶν, Ἀγησίλαος 7.1-3

Γλωσσικά σχόλια

ἐπίσταμαι = γνωρίζω (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)

ᾤετο (οριστ. παρατ. ρ. οἶομαι) = νόμιζε, πίστευε

οὐ πόνων ὑφίετο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ὑφίεμαι) = δεν έπαυε (πβ. ν.ε.: ὑφεση) να μοχθει (πβ. ν.ε.: φιλόπρονος)

οὐ κινδύνων ἀφίστατο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ἀφίσταμαι) = δεν απέφευγε (πβ. ν.ε.: απόσταση) τους κινδύνους

οὐ χρημάτων ἐφείδετο = δε λυπόταν (πβ. ν.ε.: φειδωλός, αφειδώς) τα χρήματα

προφασίζομαι = προβάλλω ως δικαιολογία

τό τούς ἀρχομένους ὡς πλείστα ἀγαθὰ ποιεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ποιέω, ποιῶ) = δηλαδή να κάνει όσο το δυνατόν περισσότερα καλά στους υπηκόους τον

τό ὠφέλημα = η ωφέλεια

**καί τόδε ἐγὼ τίθημι = και αυτό
εδώ συγκαταλέγω (πβ. ν.ε.: θήκη,
θέση, θέμα)**

**φανερὸς ἦν μάλιστα λατρεύων =
φανερὰ φρόντιζε / υπηρετούσε σε
μεγάλο βαθμό**

**τίς ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν (απαρ.
ενεστ. ρ. ἀπειθέω, ἀπειθῶ) = ποιος
θα ἠέλε να μην υπακούει;**

**ὅς, ἧ, ὅ (αναφ. αντων.) = ο οποίος
(μετά από ισχυρό σημείο στίξης
μπορεί να μεταφράζεται και σαν
δεικτική: αυτός)**

**ὁ / ἡ διάφορος, τὸ διάφορον = ο
αντίπαλος, ο πολιτικός αντίπαλος
προσφέρομαι = συμπεριφέρομαι
(πβ. ν.ε.: προσφορά, πρόσφορο,
πρόσφορος)**

**λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι =
κακολογώ (πβ. ν.ε.: λοιδορία)**

**τὸ ἁμάρτημα = το σφάλμα, η
αδικία (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός,
διαμαρτία)**

**ἐτίμα (γ´ εν. οριστ. παρατ. ρ. τιμάω,
τιμῶ) = τιμούσε**

**παρίστατο (γ´ εν. οριστ. παρατ. ρ.
παρίσταμαι) = παραστεκόταν (πβ.
ν.ε.: παράσταση, παραστατικός)**

**ἡγέομαι, ἡγοῦμαι = ηγούμαι,
θεωρώ (πβ. ν.ε.: ηγέτης,
αφηγούμαι)**

**ζημίαν δέ τιθείς εἰ καὶ ὁ μικροῦ
ἄξιος ἀπόλοιτο (ευκτ.αορ. ρ.
ἀπόλλυμαι) = και θεωρώντας το
ζημιά (πβ. ν.ε.: αποζημιώνω,
ζημιογόνος) αν κάποιος, ἔστω και
ανάξιος, χανόταν (πβ. ν.ε.:
απώλεια)**

Ερμηνευτικά σχόλια

Αγησίλαος: Διαδέχτηκε τον αδερφό του Άγη στον θρόνο της Σπάρτης (398 π.Χ.) και συνέχισε (από το 396 έως το 394 π.Χ.) τον πόλεμο με τους Πέρσες σημειώνοντας μεγάλες επιτυχίες. Παρά τη σωματική αναπηρία του (ήταν χωλός), απολάμβανε ευρείας αποδοχής λόγω της χαρισματικής προσωπικότητας και των στρατιωτικών ικανοτήτων του.

δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων: Ο Ξενοφών σχολιάζει ιδιαίτερα την υποδειγματική για τους πολίτες της Σπάρτης συμπεριφορά του Αγησιλάου. Εφαρμόζοντας την αρχή ότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να συνετίσεις κάποιον από τον παραδειγματισμό, ο Αγησίλαος επιδείκνυε συνέπεια στην τήρηση των νόμων, ωθώντας

έτσι και τους συμπολίτες του να πειθαρχούν στις αρχές της πόλης.

Ερωτήσεις

- 1. Τι θεωρούσε καθήκον του σωστού πολιτικού ο Αγησίλαος σύμφωνα με τον Ξενοφώντα;**
- 2. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος στους συμπολίτες του; Τι είδους σχέση επιδίωκε να δημιουργήσει μαζί τους;**
- 3. Θα μπορούσε ο Αγησίλαος να χαρακτηριστεί, εκτός από ηγέτης, και «παιδαγωγός»; Ποια στοιχεία του κειμένου μπορούν να στηρίξουν αυτόν τον χαρακτηρισμό;**

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

**πράττω [= κάνω, κατορθώνω,
επιτελώ]**

θ. πρα(γ)-

**[στο κείμενο συναντήσατε τον
τύπο: πράττοιεν]**

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

**ὁ πρακτῆρ [= αυτός που κάνει κάτι]
πραγματώδης [= κοπιώδης]**

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**ἡ πράξις(-η), τὸ πρᾶγμα,
πραγματεύομαι [= (α.ε.) ασχολούμαι
με κάτι, (ν.ε.) εξετάζω κάτι σε
βάθος], πραγματικός,
ὁ πραγματευτής [= ἔμπορος,
εμπορικός αντιπρόσωπος],
ἡ πραγματεία, τα πεπραγμένα,**

**τὸ πρακτόρειον (-εῖο) [= (α.ε.) το γραφείο και το αξίωμα του φορο-εισπράκτορα, (ν.ε.) επαγγελματικό γραφείο εξυπηρέτησης],
ὁ πράκτωρ [= (α.ε.) συλλέκτης φόρων, (ν.ε.) πρόσωπο που φέρνει σε πέρας υποθέσεις άλλων],
πρακτικός**

Νέα Ελληνική

**πραγματικότητα, πράγματι,
πραγμάτωση, πραγμάτευση
πραματευτής [= γυρολόγος],
πραμάτεια [= το εμπόρευμα
τουπραματευτή]**

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

**ἀντιπράττω, [= εναντιώνομαι],
ἡ εὐπραξία [= η καλή συμπεριφορά],
ἀπρακτῶ [= αδρανῶ] ἀπράγμων**

κοινοπραγῶ [= κάνω κάτι από κοινού με κάποιον], ή κοινοπραγία πολυπραγμονῶ, [= ασχολούμαι με πολλά πράγματα]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

**διαπράττω, ή διάπραξις (-η),
είσπράττω, ή εἴσπραξις (-η),
συμπράττω, ή σύμπραξις(-η),
ή δυσπραγία [= (α.ε.) η κακή τύχη,
(ν.ε.) έλλειψη άνεσης στο βιοτικό
επίπεδο], ή άπραξία [= η αδράνεια],
άπρακτος, πολυπράγμων,
πολυπραγμοσύνη, είσπράκτωρ
(-ορας), έμπρακτος,
διαπραγματεύομαι**

Νέα Ελληνική

πραγματογνώμονας, [= πρόσωπο με ειδικές επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις που καλείται να γνωμοδοτήσει για ένα θέμα],

πραγματοποιώ, πραγματοποίηση,
διαπραγμάτευση, κοινοπραξία,
πραξικόπημα, εχθροπραξίες

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες των ρ. πράττω και πραγματεύω λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.): **πρᾶξις, πράκτωρ, πραγματεία, πραγματευτής.**

2. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τις στήλες της **Αρχαίας / Νέας Ελληνικής** του Λεξιλογικού Πίνακα:
α. Οι συνάδελφοί μου οργίστηκαν πάρα πολύ, όταν η αντιπροσωπεία του σωματείου μας γύρισε

_____ από τη συνάντηση
με τον υπουργό Εργασίας.

β. Το να κατηγορείς χωρίς λόγο
τους άλλους είναι το πιο εύκολο

_____·
γ. Ο _____ της ασφαλιστι-
κής εταιρείας ειδοποίησε ότι θα
περάσει για να πληρωθεί την Τρίτη.

δ. Έπρεπε να είχες κινηθεί γρηγο-
ρότερα. _____ μεγάλο
σφάλμα περιμένοντας τόσον καιρό.

ε. Δε μου αρκούν τα λόγια.

Περιμένω _____ απόδειξη
της μεταμέλειάς σου.

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της
στήλης Α΄ με τα συνώνυμά τους
στη στήλη Β΄:

A'	B'
φανερός	μόχθος
ποιῶ	ἐμφανής
ζημία	ῥωμαλέος
πόνος	πράττω
ἰσχυρός	βλάβη

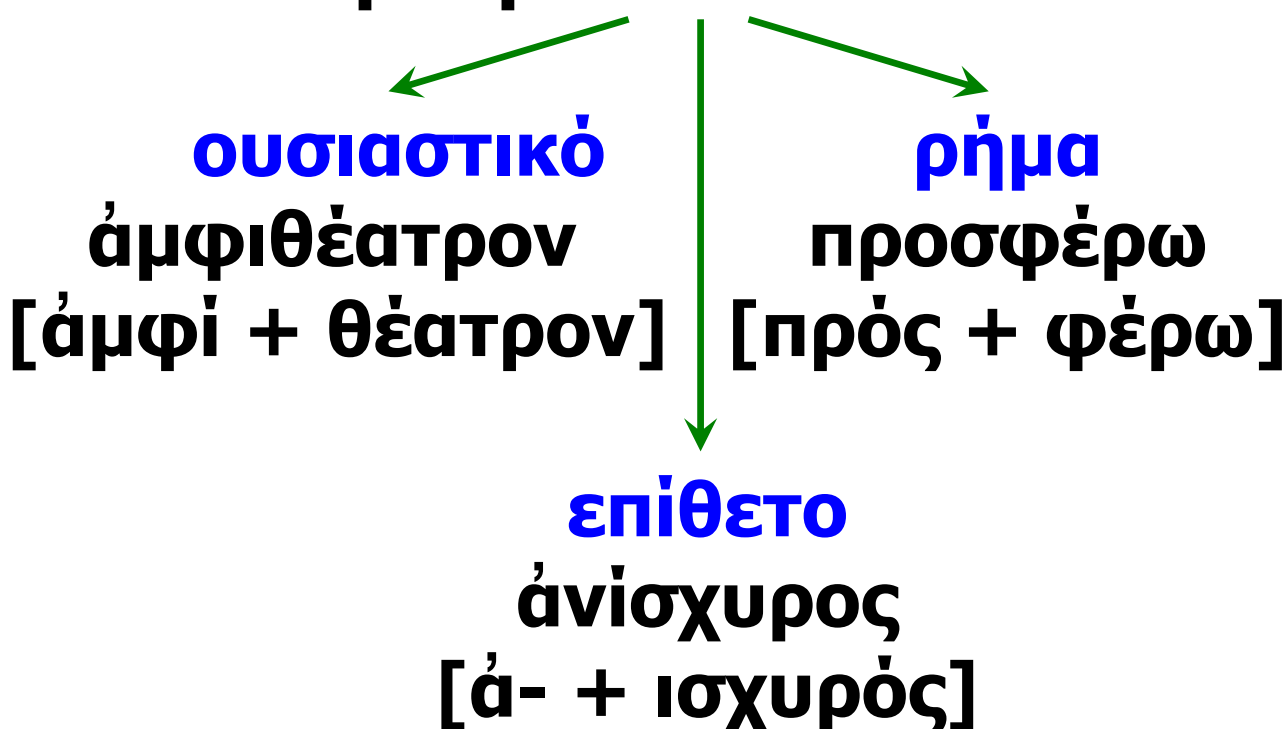
4. Να βρείτε τη σημασιολογική διαφορά των λέξεων «πραγμάτωση», «πραγμάτευση» και «διαπραγμάτευση» στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας: κίνδυνος, βασιλεύς, πατρίς, νόμος.

**Κλιτή λέξη ως δεύτερο συνθετικό
μπορεί να είναι:**

Όταν το β' συνθετικό είναι ουσιαστικό, η σύνθετη λέξη που παράγεται μπορεί να είναι και αυτή ουσιαστικό (π.χ. ήμιθεος) ή επίθετο (π.χ. άπολις). Στη σύνθετη λέξη το β' συνθετικό άλλοτε παραμένει αμετάβλητο και άλλοτε μετασχηματίζεται. Ειδικότερα:

σύνθετη λέξη

ουσιαστικό

→ το β' συνθετικό παραμένει αμετάβλητο, π.χ. **ὁδοί-πόρος** (ὁδός + πόρος), **κατα-δίκη**

επίθετο

το β' συνθετικό παραμένει αμετάβλητο, π.χ. **ἄ-πολις**, **εὐ-δαίμων**, **μονο-δάκτυλος**

ἢ

το β' συνθετικό παίρνει τη μορφή:

επιθέτου

β' κλίσης

σε -(ι)ος π.χ.

ἄσώματ-ος

(σῶμα),

ἐπουράν-ιος

(οὐρανός),

ὀμοπάτρ-ιος

(πατήρ)

επιθέτου

γ' κλίσης

σε -ης ἢ -ων π.χ.

εὐγεν-ής (γένος),

ὀμοεθν-ής (ἔθνος),

ἄκτῆμ-ων (κτῆμα)

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα ουσιαστικά της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

ἵππος + δρόμος

ὁ _____

ὄπισθεν + δόμος

ὁ _____

νόμος + διδάσκαλος

ὁ _____

πατριά* + ἀρχή

ὁ _____

φεύγω (θ. φυγ-) + δίκη

ὁ _____

ρίπτω (θ. ριψ-) + ἄσπις

ὁ _____

γῆ + πέδον

τὸ _____

---

* = το γένος, η καταγωγή

2. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται. Προσέξτε ιδιαίτερα τους μετασχηματισμούς των β' συνθετικών:

ὑπέρ + μέγεθος	ὁ	_____
ὁμοῦ + μήτηρ (μητρ-ός)	ὁ	_____
ἀ- + τόπος	ὁ	_____
μέγας + γνώμη (μεγάλ-ου)	ὁ	_____
διά + πῦρ	ὁ	_____
πολύ + μηχανή	ὁ	_____
πρό + χεῖρ	ὁ	_____
μακρός + χεῖρ	ὁ	_____
φίλος + ξένος	ὁ	_____

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις. Ποιες λέξεις που συναντήσατε στο κείμενο χρησιμοποιούνται ως β' συνθετικό;

σύνθετες λέξεις	συνθετικά μέρη
κωμόπολις μητρόπολις εὐπατρίδης φιλόπατρις συνεργός	

Γ. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής

Οι τύποι πράττοιεν και συμβαίνοι του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.

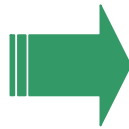
α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Η ευκτική του ενεστώτα και του μέλλοντα έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα τη δίφθογγο -οι-. Ο μέλλοντας έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από αυτές.

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ **Με βάση αυτές τις παρατηρήσεις να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:**

**Ευκτική
Ενεστώτα**
πιστεύ-οιμι
πιστεύ-οις
πιστεύ-οι
πιστεύ-οιμεν
πιστεύ-οιτε
πιστεύ-οιεν

**Ευκτική
Μέλλοντα**
πιστευ-σ-.....
πιστευ-σ-.....
πιστευ-σ-.....
πιστευ-σ-.....
πιστευ-σ-.....
πιστευ-σ-.....

**Ευκτική
Αορίστου**
πιστευ-...-.....
πιστευ-...-.....
πιστευ-...-.....
πιστευ-...-.....
πιστευ-...-.....
πιστευ-...-.....

Παρατηρήσεις

1. Οι δίφθογγοι **-οι-** και **-αι-** στις καταλήξεις της ευκτικής είναι πάντοτε μακρόχρονες.
2. Η ευκτική αορίστου, όπως και η υποτακτική, δεν παίρνει αύξηση.
3. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.

π.χ.:

πράττω → πράξοιμι - πράξαιμι,
βλάπτω → βλάψοιμι - βλάψαιμι,
σώζω → σώσοιμι - σώσαιμι.

β. Σημασίες και χρήσεις της ευκτικής

**Σε κύριες προτάσεις η ευκτική
μπορεί να εκφράζει:**

**– ευχή (ευχετική ευκτική). Μεταφρά-
ζεται: «μακάρι να...». Συνήθως
προηγούνται τα μόρια εἴθε, ὡς εἶ
γάρ για ἔμφαση.**

**π.χ. Εἴθε σὺ φίλος ἡμῖν γένοιο.
(= Μακάρι να γινόσουν φίλος μας!)**

**– το δυνατό στο παρόν ή στο
μέλλον (δυνητική ευκτική).**

**Συνοδεύεται από το δυνητικό ἄν και
μεταφράζεται: «θα ήταν δυνατόν
να...», «θα μπορούσα να...».**

**π.χ. Ἔχεις ἄν με διδάξει τί ἐστι
νόμος; (= Θα ήταν δυνατόν / Θα
μπορούσες να με διδάξεις τι είναι
νόμος;)**

Πολλάς ἄν εὖροις μηχανάς. (=
Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες

να βρεις πολλά τεχνάσματα.)

Σε δευτερεύουσες προτάσεις η ευκτική μπορεί να είναι:

– **ευκτική του πλαγίου λόγου, η οποία συνήθως αντικαθιστά άλλες εγκλίσεις, όταν στον πλάγιο λόγο η δευτερεύουσα πρόταση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.**

π.χ. Ἐγίγνωσκε ὅτι σύ λέγοις τάληθῆ.

– **επαναληπτική ευκτική, που δηλώνει επανάληψη και μεταφράζεται: «κάθε φορά που...» (κυρίως σε υποθετικές, χρονικές και αναφορικές προτάσεις).**

π.χ. Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον. (= Ὅποτε / Κάθε φορά που έπιαναν κάποιον από τους εχθρούς, τον εκτελούσαν.)

– **δυνητική ευκτική, που εκφράζει, όπως και στις κύριες προτάσεις, το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον.**

π.χ. Νῆες ὑμῖν πάρεισιν, ὥστε
ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε. (= Ἔχετε
πλοία, και θα ήταν δυνατόν / θα
μπορούσατε αιφνιδιαστικά να
κάνετε επίθεση.)

2. Αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὃ (= ο οποίος, η οποία, το οποίο)

Ακολουθεί γενικά την κλίση των
δευτερόκλιτων επιθέτων σε -ος, -η,
-ον.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους
που λείπουν από τους πίνακες:

	ενικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	ὅς	ἥ	ὃ
γεν.			
δοτ.			
αιτ.			

	πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.			
γεν.			
δοτ.			
αιτ.			

Παρατηρήσεις

1. Δεν πρέπει να συγχέεται η αναφορική αντωνυμία με τους ομόηχους τύπους του οριστικού άρθρου ($\acute{\eta} \neq \eta$, $\omicron\acute{\iota} \neq \omicron\acute{\iota}$, $\alpha\acute{\iota} \neq \alpha\acute{\iota}$)· οι τύποι της αναφορικής αντωνυμίας παίρνουν τόνο.
2. Όλες οι αναφορικές αντωνυμίες παίρνουν δασεία.
3. Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνεται και η αναφορική αντωνυμία ὄσπερ, ἤπερ, ὄπερ. Απλώς, στο τέλος κάθε

τύπου προστίθεται το μόριο -περ
χωρίς να επηρεάζεται ο τονισμός.

3. Αναφορική αντωνυμία ὄστις, ἥτις, ὅ τι

Η αναφορική αντωνυμία ὄστις,
ἥτις, ὅ τι σχηματίζεται από την
αναφορική ὅς και την αόριστη τίς.
Κλίνεται και στα δύο μέρη της και
τονίζεται πάντοτε το α' συνθετικό
με τον τόνο που παίρνει και η απλή
αναφορική αντωνυμία*.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους
που λείπουν από τους παρακάτω
πίνακες:

---

* Για τις υπόλοιπες αναφορικές
αντωνυμίες βλ. Γραμματική
Αρχαίας Ελληνικής.

ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
γεν.	....., ὅτου	.....	....., ὅτου
δοτ.	....., ὅτῳ	.....	....., ὅτῳ
αιτ.	.....	.....	.....

πληθυντικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	.....	.....	....., ἄττα
γεν.		.....	
δοτ.	.....	.....	.....
αιτ.	.....	.....	....., ἄττα

Παρατηρήσεις

1. Ο τύπος ἄττα διαφέρει από τον αντίστοιχο τύπο της αόριστης

αντωνυμίας, επειδή παίρνει δασεία, όπως όλες οι αναφορικές αντωνυμίες.

2. Το ουδέτερο της αναφορικής αντωνυμίας **ὅστις, ἥτις, ὃ τι** γράφεται **ὄ,τι** ή **ὄ τι** (πβ. ν.ε.: **Ὅ,τι** και να ζητήσεις, θα το κάνω για σένα).

Ασκήσεις

1. Να τονίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους εξής ρηματικούς τύπους ευκτικής: **λατρευοι, σαλευοις, παιδευοι, άλλαξαι, έξοργισαις, έκπληξαις, καλυψαι.**

2. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στο πρόσωπο της ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου που ζητείται:

οὗτος (κινδυνεύω)	
Ενεστώτας	
Μέλλοντας	
Αόριστος	

οὗτος (βουλεύω)	
Ενεστώτας	
Μέλλοντας	
Αόριστος	

ἡμεῖς (γράφω)	
Ενεστώτας	
Μέλλοντας	
Αόριστος	

ἡμεῖς (τοξεύω)	
Ενεστώτας	
Μέλλοντας	
Αόριστος	

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους ευκτικής των χρόνων που λείπουν διατηρώντας το πρόσωπο

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΠΟΥ ΔΙΝΕΤΑΙ:

Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
πράττοις		
Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
	κελεύσοιτε	
Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
	συμβου- λεύσοιεν	
Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος
		φυλάξαιμεν

4. Να μετατρέψετε τις παρακάτω ευκτικές ενεστώτα σε ευκτικές αορίστου στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:

οὔτος λατρεύοι _____,
οὔτοι ἰκετεύοιεν _____,
σύ ἔρμηνεύοις _____,
ἡμεῖς τάττοιμεν _____,
ὑμεῖς θεραπεύοιτε _____

5. Να μεταφράσετε τις φράσεις:

- α. λύομεν τόν γρίφον,
- β. λύωμεν τόν γρίφον,
- γ. λύοιμεν τόν γρίφον.

6. Να βρείτε το ρήμα των προτάσεων και να γράψετε στην παρένθεση τους τύπους ευκτικής του ίδιου χρόνου και αριθμού:

- α. Σωκράτης δὲ διαίτη τήν ψυχὴν ἐπαίδευσε (_____).
- β. Ἀγησίλαος βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμισε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν(_____).
- γ. Ὁ πατὴρ ἡμῖν πράττειν τὰ δέοντα συνεβούλευσεν (_____).

7. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἢ, ὅ στις παρακάτω προτάσεις:

α. Τὸ χωρίον, _____ παρὰ τὸν ποταμὸν κεῖται, κατάφυτὸν ἔστι.

β. Οὗτοι τῶν στρατηγῶν ἄριστοὶ εἰσιν, _____ (δοτ. πληθ. αρσ. = στους οποίους) οἱ στρατιῶται μάλιστα πείθονται.

γ. Αἱ πόλεις, _____ ἀτείχιστοὶ εἰσιν, ῥαδίως ἀλίσκονται (= κυριεύονται).

δ. Τῶν ποταμῶν τινες, _____ πολὺν ῥόον (= δυνατό ρεύμα) ἔχουσιν, οὐ διαβατοὶ εἰσι.

ε. Τὰ δῶρα ταῦτα, _____ μοι ἔδωκας, πολυτελεῖ εἰσιν.

στ. Μέννησαι τῶν λόγων, _____ ἤκουσάς μου;

8. Να συμπληρωθεί ο κατάλληλος τύπος των αντωνυμιών ὅσπερ και ὅστις, ὥστε να συμφωνεί με τα ουσιαστικά:

πολίτην	_____	_____
πόλεων	_____	_____
γονεῦς	_____	_____
ἰατροῖς	_____	_____
ἄνθρωποι	_____	_____
δῶρον	_____	_____

9. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους ευκτικής των φράσεων. Κατόπιν να εξηγήσετε τι δηλώνουν:

α. Μὴ γένοιτο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματα ἐν τούτῳ.

β. Ἄρ' ἂν μοι ἐθελήσῃς, ὦ Ἴέρων, διηγήσασθαι ἃ εἰκὸς ἐστὶ εἶδέναι σε βέλτιον(= καλύτερα) ἐμοῦ;

**γ. Καὶ οἱ ὄνοι (= τα γαϊδούρια), ἐπεὶ
τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν
(= προχωρούσαν και κατόπιν
σταματούσαν).**

**Ἄρχῃς τετευχῶς
ἴσθι ταύτης ἄξιος.**

Μένανδρος, Γνῶμαι μονόστιχοι

**Αν σου τύχει αξίωμα, να είσαι
αντάξιός του.**

Ενότητα 8

**Πομπή πιστών που προσφέρει
θυσίες στους θεούς (παράσταση
σε ξύλο, Εθνικό Αρχαιολογικό
Μουσείο Αθήνας)**

Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης

Α. Κείμενο Ο σοφιστής Κριτίας (460-403 π.Χ.) είναι ευρύτερα γνωστός λόγω της ηγετικής θέσης του στις τάξεις των Τριάκοντα Τυράννων, καθεστώς που επιβλήθηκε

θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη
τύραννος ἤ
τήν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·
ἐζημιούτο δ' εἰ τις ἔξαμαρτάνοι.
Ἔπειτ' ἐπειδὴ τὰ μφανῆ μὲν

οἱ νόμοι

10 ἀπείργον αὐτοῦς ἔργα μὴ
πράσσειν βία,
λάθρα δ' ἔπρασον, τηνικαῦτὰ
μοι δοκεῖ
πυκνός τις καὶ σοφός γνῶμην
ἀνὴρ
θεῶν δέος θνητοῖσιν ἐξευρεῖν,
ὅπως
εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι, κἄν

λάθρα

15 πράσσωσιν ἢ λέγωσιν ἢ
φρονῶσιν τι.
Ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον
εἰσηγήσατο,

ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ θάλλων
βίῳ
νόῳ τ' ἀκούων καὶ βλέπων,
φρονῶν τε καὶ
προσέχω τε ταῦτα καὶ φύσιν θείαν
φορῶν,
20 ὅς πᾶν μὲν τὸ λεχθέν ἐν
βροτοῖς ἀκούσεται,
τὸ δρῶμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν
δυνήσεται.

Κριτίας, Σίσυφος απ. 19, στ. 1-21

Γλωσσικά σχόλια

ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος (ὁ/ἡ
ἄτακτος, το ἄτακτον) ἀνθρώπων
βίος = υπήρχε μια εποχή που
έλειπε ο νόμος / η τάξη από τη ζωή
των ἀνθρώπων (πβ. ν.ε.: αταξία,
τακτοποιώ)

**ὁ/ἡ θηριώδης, το θηριῶδες = που
ταιριάζει σε θηρίο, που χαρακτηρί-
ζεται από θηριωδία**

**τὸ ἄθλον = το βραβείο, το έπαθλο
(πβ. ν.ε.: αθλοθέτης, αθλοπαιδιά)**

**ὁ ἐσθλός, ἡ ἐσθλή, το ἐσθλόν = ο
ενάρετος**

αὖ = πάλι, από την άλλη πλευρά

**το κόλασμα = η τιμωρία (πβ. ν.ε.:
κόλαση, κολαστήριο)**

**κᾶπειτᾶ (= καί ἔπειτα, κράση) μοι
δοκοῦσιν ἄνθρωποι (= οἱ ἄνθρω-
ποι, κράση) θέσθαι (απαρ. αορ. β´
ρ. τίθεμαι) νόμους = κι ἔπειτα έχω
την εντύπωση ότι οι άνθρωποι
θέσπισαν (πβ. ν.ε.: θέμα, θέση,
θετός) νόμους**

ὁ κολαστής = ο τιμωρός

**τύραννός εἰμι = εξουσιάζω,
κυβερνώ**

**ἡ ὕβρις = η αλαζονεία, η ξιπασιά,
(εδώ) η αδικία, η ασυδοσία**

**ἐζημιούτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ.
ζημιόομαι, ζημιούμαι) =
τιμωρούνταν**

ἐξαμαρτάνω = σφάλλω, αδικώ

**τάμφανῆ (= τὰ ἐμφανῆ, κράση) οἱ
νόμοι ἀπεῖργον αὐτοὺς ἔργα μὴ
πράσσειν βία = οι νόμοι εμπόδιζαν
αυτούς να διαπράττουν φανερές
αδικίες**

**λάθρα = κρυφά (πβ. ν.ε.: λαθραίος,
λαθροκυνηγός)**

τηνικαῦτα = τότε

πυκνός τις και σοφός γνώμην

**άνήρ = ένας άνθρωπος ευφυής και
σοφός**

**θεῶν δέος θνητοῖσιν (= θνητοῖς)
ἐξευρεῖν (απαρ.αορ. β´ ρ.
ἐξευρίσκω) = ὅτι επινόησε (πβ. ν.ε.:
εφευρίσκω, εφεύρεση) για τους
θνητούς τον φόβο των θεῶν**

**ὅπως εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι
(= κακοῖς), κ᾿άν = για να υπάρχει
κάποιος φόβος για τους κακούς,
ἀκόμα και αν**

**φρονέω, φρονῶ = σκέφτομαι,
σχεδιάζω (πβ. ν.ε.: φρόνημα,
φρόνηση)**

**ἐντεῦθεν το θεῖον εἰσηγήσατο
(ρ. εἰσηγέομαι, εἰσηγοῦμαι) ὡς
ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ (επίθ. ὁ/ἡ
ἄφθιτος, το ἄφθιτον) θάλλων βίῳ
νόῳ (ουσ. ὁ νοῦς) τ´ ἀκούων καί
βλέπων, φρονῶν τε και προσέχων
τε ταῦτα και φύσιν θεῖαν φορῶν
(μτχ. ενεστ. ρ. φορέω, φορῶ) =**

από τότε εισηγήθηκε / δίδαξε το
θείο, ότι δηλαδή υπάρχει θεός που
ζει αιώνια και που ακούει και βλέπει
με τον νου και σκέφτεται και επιτη-
ρεί αυτά και είναι περιβεβλημένος
με τη θεία φύση

πᾶν το λεχθέν (μτχ. παθ. αορ. α' ρ.
λέγομαι) = καθετί που λέγεται

ὁ βροτός = ο θνητός

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἦν χρόνος ὅτ': Η φράση αυτή απο-
τελεί συνηθισμένη έναρξη μυθικών
διηγήσεων στην αρχαιότητα. Μοιά-
ζει πολύ με την εισαγωγική φράση
των δικών μας παραμυθιών: *ήταν
κάποτε...* Με παρόμοιο τρόπο σκια-
γραφεί ένας άλλος μεγάλος σοφι-
στής, ο Πρωταγόρας, στον ομώνυ-
μο πλατωνικό διάλογο, τα πρώιμα
στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού.

**Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος
ἀνθρώπων βίος... ἐζημιούτο δ' εἰ-
τις ἔξαμαρτάνοι: Οἱ περισσότεροι
σοφιστές που πήραν θέση πάνω
στο ζήτημα της προέλευσης του νό-
μου και της δικαιοσύνης δίδασκαν
ὅτι κατὰ την πρώτη περίοδο της εμ-
φάνισης των ἀνθρώπων στη Γη δεν
υπήρχαν οὔτε κοινωνική οργάνωση
οὔτε νόμοι. Οἱ ἄνθρωποι κατευθύ-
νονταν περισσότερο ἀπὸ τα ἔνστι-
κτά τους και το δίκαιο του ἰσχυροτέ-
ρου, συνεπῶς ἡ εἰρηνική συμβίωση
δεν ἦταν ἐφικτή· ο πιο δυνατός
υπερίσχυε και ἐπέβαλλε τη θέλησή
του στους ἀδύνατους. Ἡ πρωτόγο-
νη αὐτή κατάσταση ἀντιμετωπίστη-
κε χάρις στον νόμο και στο δίκαιο,
που διαμόρφωσαν νέες συνθήκες
ζωῆς για το ἀνθρώπινο γένος. Οἱ
ἄνθρωποι προσπάθησαν με αὐτά
τα μέσα να ἐγκαθιδρύσουν στις**

κοινωνίες τους τη δικαιοσύνη και να τιμωρήσουν την ὕβριν, δηλαδή την αλαζονεία που οδηγεί στην αδικία. Υπάκουαν όμως στους νόμους μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος να γίνουν αντιληπτοί και να τιμωρηθούν για την παράβαση που είχαν διαπράξει.

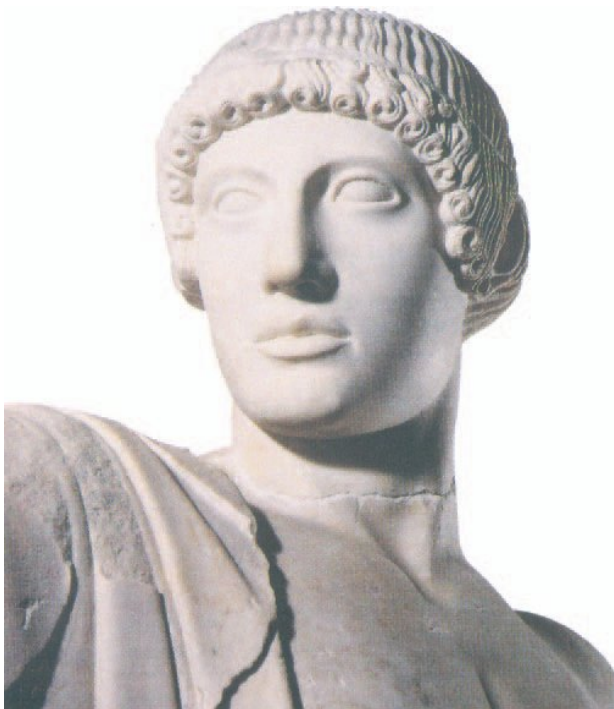
τηνικαὐτὰ μοι δοκεῖ πυκνὸς τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνὴρ: Κατὰ τον Κριτία, η ολοκληρωτική επικράτηση του νόμου και του δικαίου εξασφαλίστηκε μόνο όταν ένας οξυδερκής άνθρωπος επινόησε τους θεούς, που παρατηρούν τις πράξεις του ανθρώπου και κρίνουν ακόμα και αυτές που ξεφεύγουν από τη ματιά των αρχόντων της πόλης. Έτσι, ο σοφιστής παρουσιάζει τη θρησκεία ως ελεγκτικό θεσμό που βασίζεται στο δέος που προκαλεί ο παντεπόπτης, παντοδύναμος και αθάνατος θεός.

Ερωτήσεις

- 1. Ποια κατάσταση επικρατούσε, όταν ο άνθρωπος έκανε τα πρώτα βήματά του πάνω στη Γη; Πώς συντέλεσε η εμφάνιση του νόμου στη βελτίωση αυτής της κατάστασης;**
- 2. Γιατί χαρακτηρίζει ο Κριτίας σοφό τον άνθρωπο που επινόησε τη θρησκεία;**
- 3. Για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, η πίστη στους θεούς και άγραφους νόμους άρχισε να φθίνει σταδιακά; Ποιοι παράγοντες συντέλεσαν σε αυτή την εξέλιξη;**
- 4. Ο Κριτίας περιγράφει έναν θεό που επινοήθηκε από έναν σοφό άνθρωπο, με σκοπό να εποπτεύει τα ανθρώπινα και να προλαμβάνει την αδικία με τον φόβο που εμπνέει στους ανθρώπους. Να συγκρίνετε**

τα χαρακτηριστικά αυτού του θεού με εκείνα του χριστιανικού Θεού.

Η Αθηνά σε περισυλλογή. Η θεά στηρίζεται στο δόρυ της και κοιτάζει μια επιτύμβια στήλη (ανάγλυφο του 470 -450 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως).

Ο Απόλλων από το δυτικό αέτωμα του ναού του Δία στην Ολυμπία (Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄθλος [= διαγωνισμός, αγώνας
για την κατάκτηση βραβείου,
(μτφ.) πάλη, μόχθος]
[στο κείμενο συναντήσατε
τον τύπο: ἄθλον]

Ομόρριζα απλά

Αρχαία Ελληνική

ἀθλεύω [= αγωνίζομαι για κάποιο
έπαθλο], τὸ **ἄθλον** [= βραβείο
αγώνα, (πληθ.) αγώνας]

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ἀθλῶ (ν.ε.: αθλούμαι), ἡ **ἄθλησις**
(-η) ὁ **ἄθλητής**, **ἄθλητικός**,
το **ἄθλημα**, **ἄθλιος** [= ταλαίπωρος,
ελεεινός] ἡ **ἄθλιότης** (-τητα)

Νέα Ελληνική

αθλητισμός

Ομόρριζα σύνθετα

Αρχαία Ελληνική

ἡ ἀθλοθεσία

Αρχαία / Νέα Ελληνική

ὁ ἀθλοθέτης [= αυτός που απονέμει το βραβείο], ἀθλοφόρος, το πένταθλον (-ο), τὸ δέκαθλον (-ο), φίλαθλος, τὸ ἔπαθλον (-ο)

Νέα Ελληνική

αθλοπαιδιές [= αθλητική ψυχαγωγική δραστηριότητα], αθλητίατρος, αθλητικογράφος, συναθλητής, πρωταθλητής, πρωταθλητισμός, αντιαθλητικός

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:

α. Η Ελλάδα αναδείχθηκε _____ Ευρώπης στο ποδόσφαιρο το 2004.

β. Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας το _____ ήταν στεφάνι αγριελιάς.

γ. Η Εκκλησία ονόμασε τους αγίους Δημήτριο και Γεώργιο _____.

2. Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με αυτές της στήλης Β', επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονοματικά σύνολα:

A´	B´
αντιαθλητικός	αθλητισμός
αθλητικός	έπαθλο
σχολικός	άθλημα
χρηματικός	συμπεριφορά
επίτιμος	συντάκτης

3. Να εξετάσετε με τη βοήθεια των λεξικών σας πώς η λέξη **ἄθλιος** πήρε τη σημασία «ταλαίπωρος, δυστυχής». Για να βοηθηθείτε, σκεφτείτε τα ζεύγη λέξεων: **ἄγωγία - ἄγών, μοχθηρός - μόχθος, πονηρός - πόνος.**

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο

Κατά τη σύνθεση, όταν το β´ συνθετικό είναι επίθετο, μένει αμετάβλητο.

π.χ. δύσ-βατος (βατός),
πάγ-καλος (καλός),
ἄ-γνωστος (γνωστός)

Ασκήσεις

1. Να γράψετε από μία σύνθετη λέξη της α.ε. χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα επίθετα σοφός και πᾶς.

2. Με τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε.:

ἄ- + φυσικός _____
πολύς + ποικίλος _____
ἄ- + ἴσος _____
πρό + δῆλος _____
φίλος + καλός _____

3. Να συνδυάσετε τα πρώτα συνθετικά της στήλης Α' με όσο το

δυνατόν περισσότερα επίθετα από τη στήλη Β΄, ώστε να προκύψουν σύνθετα επίθετα της α.ε. Στη συνέχεια να σημειώσετε στη στήλη Γ΄ τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν:

Α΄	Β΄	Γ΄
ἀ-	ὅμοιος	
δυσ-	δῆλος	
παρά	ἀνάλογος	
κατά	σύμμετρος	

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα του ρ. εἰμί και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος εἶη του κειμένου της Ενότητας (στ. 14) είναι τύπος ευκτικής ενεστώτα του ρ. εἰμί.

Η ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι δε σχηματίζεται με τη χαρακτηριστική δίφθογγο -οι-, όπως αυτή των βαρύτονων ρημάτων.

Κλίση ευκτικής ενεστώτα ρ. εἶμι

εἶη	εἶημεν / εἶμεν
εἶης	εἶητε / εἶτε
εἶη	εἶησαν / εἶεν

Η ευκτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι, π.χ. λευκῶς, -υῖα, -ὄς εἶην, ὅσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-οιμι, λελύκ-οις κτλ.

_____	«	«	«
_____	«	«	«
_____	στο- -ότα	ιαι- -υϊαι,	κεκλῆστον κεκλῆστον
_____	«	«	«
_____	«	«	«
_____	ος- -ός	ια- -υϊα,	κεκλῆστος κεκλῆστος

❖ **Να κλίνετε την περιφραστική ευκτική παρακείμενου ε.φ. του ρ. κλῆστω:**

2. Γ' κλίση επιθέτων

Αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε -ας, -ασα, -αν

Ο τύπος πᾶν του κειμένου ανήκει στο αφωνόληκτο τρικατάληκτο επίθετο πᾶς, πᾶσα, πᾶν. Ἄλλα επίθετα αυτής της κατηγορίας είναι τα σύνθετά του ἅπας και σύμπας. Ακολουθεί η κλίση του:

	ενικός αριθμός	
	αρσενικό	θηλυκό
ονομ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα
γεν.	παντ-ός	πάσης
δοτ.	παντ-ί	πάση
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν
κλητ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα

πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό
ονομ.	πάντ-ες	πᾶσαι
γεν.	πάντ-ων	πασῶν
δοτ.	πᾶσι(< πάντ-σι)	πάσαις
αιτ.	πάντ-ας	πάσας
κλητ.	πάντ-ες	πᾶσαι

ενικός αριθμός	
ουδέτερο	
ονομ.	πᾶν(< πάντ-)
γεν.	παντ-ός
δοτ.	παντ-ί
αιτ.	πᾶν (<πάντ-)
κλητ.	πᾶν (<πάντ-)

πληθυντικός αριθμός	
ονομ.	πάντ-α
γεν.	πάντ-ων
δοτ.	πᾶσι(< πάντ-σι)
αιτ.	πάντ-α
κλητ.	πάντ-α

Παρατηρήσεις

1. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών. Το -α του θηλυκού γένους είναι βραχύ (πάντ-*j*-α > πάν-σ-α > πᾶσα) όπου εμφανίζεται, εκτός από την κατάληξη -ας της αιτιατικής πληθυντικού.
2. Οι τύποι του αρσενικού πᾶς (< πάντ-ς) και του ουδετέρου πᾶν (< πάντ-) περισπώνται, παρά τον κανόνα, κατ' αναλογία προς το θηλυκό πᾶσα.
3. Για διευκόλυνσή σας, να θυμάστε ότι το -α- της παραλήγουσας είναι βραχύ, όταν ακολουθεί -ντ-, και μακρό σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Γ2. Σύνταξη

Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Όπως διδαχθήκατε πέρυσι (Ενότητα 12), εκτός από τα ρήματα που η σημασία τους συμπληρώνεται με ένα αντικείμενο (μονόπτωτα ρήματα), υπάρχουν και αυτά που η σημασία τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα που δε συνδέονται παρατακτικά μεταξύ τους (δίπτωτα ρήματα). Στην περίπτωση που συναντάμε δίπτωτο ρήμα, διακρίνουμε τα αντικείμενά του σε **άμεσο** και **έμμεσο** σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

δίπτωτα ρήματα		
άμεσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο	παράδειγμα
αιτιατική	δοτική	Πᾶσαν ὑμῖν την ἀλήθειαν ἔρῶ.
αιτιατική	γενική	Ἑμεῖς ἑμοῦ ἀκούσασθε πᾶσαν την ἀλήθειαν.
αιτιατική προσώπου	αιτιατική πράγματος	Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.
γενική	δοτική	Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε αὐτῷ.

Παρατήρηση

Απαρέμφατο ή δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση που επέχει θέση αντικειμένου αντιστοιχεί στην αιτιατική πτώση ουσιαστικού που δηλώνει πράγμα.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της ευκτικής ενεστώτα του ρ. είμι:

α. Εἴθε παῖς ἐμός καλός κάγαθός

β. Σὺ, ὦ θεοί, εὐτυχής _____

γ. Δοῦλοι εὐπειθεῖς ἡμῖν ἂν _____, εἰ κρατοῖμεν.

δ. _____, ὦ στρατιῶται, μνήμονες τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς.

2. Να συμπληρώσετε τους παρακάτω τύπους ευκτικής παρακειμένου:

ἡμεῖς (βουλεύω) _____
αὕτη (κινδυνεύω) _____
σύ (σπουδάζω) _____
αὐταὶ (δανεῖζω) _____

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ζητούμενο πρόσωπο της ευκτικής αορίστου και παρακειμένου:

οὗτος		
κωλύω		
θύω		
σχολάζω		

Οὔτοι		
κρύπτω		
γράφω		
ἀθροίζω		

4. Να συμπληρώσετε τις φράσεις επιλέγοντας την κατάλληλη ευκτική παρακειμένου από το πλαίσιο:

γεγονότες εἶεν, λευκότες εἶμεν,
 ἐπιδημηκῶς εἶη (ἐπιδημέω, -ῶ
 = επιστρέφω), τελευτηκῶς εἶη
 (τελευτάω, -ῶ = πεθαίνω),
 ἀποδεδωκῶς εἶη

α. Ἐλεγον ὅτι σπονδάς

_____.

β. Ὅψέ ἄν Λακεδαιμόνιοι
 φιλόανθρωποι _____.

γ. Ἐγὼ δ', ὧ ἄνδρες δικασταί,
ἐπυθόμην περὶ τῆς βασάνου τοῦ
ἀνθρώπου καὶ ὅτι

_____ τὸ ἀργύριον.

δ. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν πατέρα
Κάλλιπος ἤρετο (= ρώτησε) αὐτὸν
εἰ ἤδη _____ ὁ
Κηφισιάδης.

ε. Κάλλιπος προσῆλθεν τὸ
πρῶτον πρὸς τὴν τράπεζαν, λέγων
ὅτι _____ ὁ Λύκων.

5. Να βρείτε τη σωστή απάντηση
σε κάθε ερώτηση και να μεταφέρετε
το αντίστοιχο γράμμα στα
τετράγωνα που ακολουθούν. Θα
σηματιστεί το όνομα γνωστού
φιλοσόφου της αρχαιότητας:

α. γ' εν. ευκτ. ενεστ. ρ. είμι:
 β. γ' εν. ευκτ. παρακ. ρ. ψηφίζω:
 γ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. φεύγω:
 δ. β' εν. ευκτ. παρακ. ρ. θαυμάζω:
 ε. β' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. λείπω:
 στ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ.
 παρασκευάζω:

α	Α. είην	Π. είη
β	Λ. έψηφικώς είη	Ρ. έψηφικώς είην
γ	Ι. πεφευγότες είητε	Α. πεφευγότες είημεν
δ	Ο. τεθαυμακό- τες είητε	Τ. τεθαυμακώς είης
ε	Ω. λελοιπότες είητε	Η. λελοιπότες είησαν
στ	Ν. παρεσκευα- κότες είημεν	Σ. παρεσκευα- κότες είησαν

Ερώτηση	α	β	γ	δ	ε	στ
Απάντηση						

6. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου *πᾶς, πᾶσα, πᾶν*:

α. _____ Ἀρκαδίας ἤρξαν.

β. Τούτους ἐπιτηδειοτάτους νομίζομεν ἐπὶ _____ τῶν τεχνῶν.

γ. Τῶν ἄλλων _____ ἀπείχετο πλήν ὕδατος.

δ. Εὐβουλος _____ τὸν χρόνον ἐβούλετο πράξει ταύτην τὴν φιλίαν.

7. Στις παρακάτω φράσεις να χαρακτηρίσετε τα ρήματα ως μονόπτωτα η δίπτωτα και να βρείτε τα αντικείμενά τους:

α. Βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμός.

β. Πολλὰ ἀγαθὰ οἱ θεοὶ παρέχουσιν τοῖς ἀνθρώποις.

γ. Δίωκε δόξαν και ἀρετήν.

δ. Οἱ στρατηγοὶ ἐδίδοσαν (= ἔδιναν) τοῖς στρατιώταις και τοῖς δούλοις μισθόν και σῖτον.

ε. Ἄνθρωπος ὧν μέμνησο (= να θυμάσαι) τῆς κοινῆς τύχης.

στ. Οἱ πατέρες ἡμῶν Μήδων ἐκράτησαν (= νίκησαν).

8. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων και να τα διακρίνετε σε άμεσα και έμμεσα:

α. Κῦρος ἀπέκρυπτεν τοὺς στρατιώτας τὴν ἑαυτοῦ λύπην.

β. Παρέδοσαν τοῖς Θηβαίοις τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους (= κατόπιν συμφωνίας).

γ. Ἐμοὶ ὁ μὲν γὰρ πατὴρ κατέλιπεν (= κληροδότησε) οὐδέν.

δ. Ἀπέλυσεν ὁ Διονύσιος τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον (= τον κατηγορούμενο) καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.

ε. Οἱ Κορίνθιοι ἐδέοντο (= παρακαλούσαν) τῶν Βοιωτῶν συμμάχους γενέσθαι σφῶν τε καὶ Ἀργείων καὶ τᾶλλα κοινῇ (= ἀπὸ κοινού) πράσσειν.

9. Να μεταφέρετε τις λέξεις που δίνονται μέσα στην παρένθεση στην πτώση που ζητείται και να δηλώσετε αν αυτές είναι τα άμεσα ή τα έμμεσα αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

**α. Μιλτιάδης ὄφειλε _____
(τὸ δημόσιον, δοτ. εν.)
_____ (χρῆμα, αιτ. πληθ.).**

β. Ἐπειτα δὲ ἀναμνήσω

_____ (σύ, αιτ. πληθ.) καὶ

_____ (ὁ κίνδυνος, αιτ.

πληθ.) τῶν ἡμετέρων προγόνων.

γ. Ἡμεῖς μετεσχῆκαμεν(= ἔχουμε

συμμετάσχει) _____ (σύ,

δοτ. πληθ.) _____

(σεμνότατον ἱερόν, γεν. πληθ.),

_____ (θυσία, γεν. πληθ.),

_____ (καλλίστη ἑορτή,

γεν. πληθ.).

10. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τα αντικείμενα που λείπουν στην πτώση που ζητείται. Στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στα αντίστοιχα τετραγωνίδια και θα δείτε να σχηματίζεται στην ἐγχρωμη στήλη το ὄνομα του ἱεροῦ νησιοῦ του θεοῦ Απόλλωνα στην αιτιατική πτώση:

α. Αἶ τε γυναῖκες ἐν τῇ μάχῃ
συνεπελάβοντο (= βοήθησαν)

_____ (ὁ δῆμος, δοτ.)

βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οικιῶν τῷ
κεράμῳ.

β-γ. Σωκράτης ὠφέλει μὲν

_____ (οἱ μαθηταί, αιτ.),

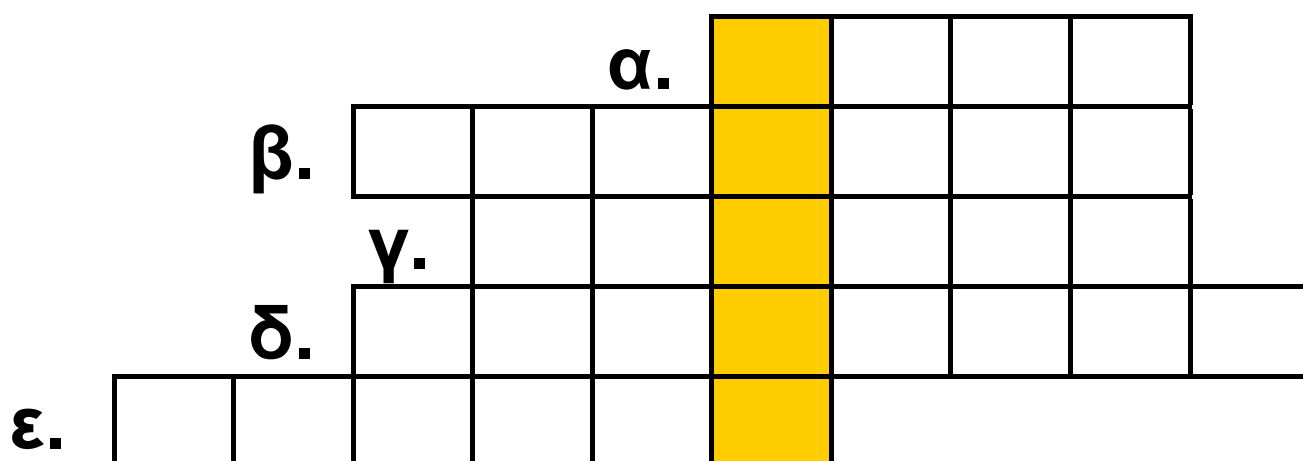
ἐλυσιτέλει (= ωφελοῦσε) δὲ

_____ (οἱ φίλοι, δοτ.).

δ. Ἐἰσὶ τινες οἳ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ
τῷ καταφρονεῖν _____ (οἱ
ἄρχοντες, γεν.).

ε. Ἡ πατρίς οὐκ ἐπιλανθάνεται

(= ξεχνά) _____ (οἱ ἀγαθοί,
γεν.).

Πάντα πλήρη θεῶν

Θαλῆς

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 7

**Η ελεημοσύνη βασίλισσα των
αρετών**

**Ιωάννης Χρυσόστομος, Εἰς τὸ
ρητὸν τοῦ Προφήτου Δαυΐδ,
PG 55, 517-518 (διασκευή)**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: ἄγω

**B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο
συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα**

**Γ1. Γραμματική: Υποτακτική ενε-
στώτα ρ. εἶμι και παρακειμένου
ε.φ. βαρύτονων ρημάτων–
Αλληλοπαθητική αντωνυμία**

Γ2. Σύνταξη: Απρόσωπη σύνταξη

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 37

**Η ευθύνη για την παιδεία των νέων
Ξενοφῶν, Ἀπολογία Σωκράτους
19-21 (διασκευή)**

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: πείθω

**B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση– Πρώτο
συνθετικό λέξη άκλιτη
(επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο
μόριο)**

**Γ. Γραμματική: Επίθετα γ' κλίσης–
Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς,
τι– Αόριστη αντωνυμία τίς, τίς,
τί**

ΕΝΟΤΗΤΑ 7 72

Ένας στοργικός ηγέτης

Ξενοφών, Άγησίλαος 7.1-3

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: πράττω

**B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο
συνθετικό λέξη κλιτή –
ουσιαστικό**

**Γ. Γραμματική: Ευκτική ενεστώτα,
μέλλοντα και αορίστου ε.φ.
βαρύτονων ρημάτων –**

**Αναφορική αντωνυμία ὅς, ἥ, ὅ –
Αναφορική αντωνυμία ὅστις,
ἣτις, ὅ τι**

ΕΝΟΤΗΤΑ 8 107

**Η γένεση της θρησκείας και της
δικαιοσύνης**

Κριτίας, Σίσυφος απ. 19, στ. 1-21

A. Κείμενο

B1. Λεξιλογικός Πίνακας: ἄθλος

**B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση –
Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή –
επίθετο**

**Γ1. Ευκτική ενεστώτα, ρ.ειμί και
παρακειμένου των βαρύτονων
ρημάτων ε.φ. – Επίθετα γ' κλίσης**

**Γ2. Σύνταξη: Τό άμεσο και έμμεσο
αντικείμενο**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.